

Flera vägar till kvalificerad kompetens

Eftergymnasial utbildning under 2000-talet

Innehåll

Inledning	3
Utbildningsnivå och privat avkastning	6
Avkastning av högskoleutbildning	7
Högskoleutbildning	10
Examinerade och examina	11
Utbildningens kvalitet	14
Flera vägar till eftergymnasial utbildning	16
Vidareutbildning i högskolan	16
Vidareutbildning genom uppdragsutbildning	17
Kort sammanfattning	19
Utländska lärosätens etablering i Sverige	20
Alternativa former och utförare av högre utbildning	21
Transnationella utbildningar	21
Franchising av utbildning	22
Partnerskap i Sverige	23
Yrkeshögskolan	24
Utbildningar utanför det offentliga utbildningssystemet	26
Utbildning och kvalifikationer	28
Förändringar av högskolans mål	28
Bolognadeklarationen och Lissabonkonventionen	30
Validering av högre utbildning	31
Kvalifikationer	32
Referensram för kvalifikationer	35
Ett gemensamt europeiskt meriteringssystem	38
Sammanfattande kommentarer	40
Källor	42

Inledning

Covid-19 krisen medförde en snabb digital omställning av många verksamheter inklusive den eftergymnasiala utbildningen. Omställningen gick snabbt och inom endast några veckor blev undervisningen digital. För första gången har en kohort högskolestudenter gått ett helt läsår utan fysiska möten med lärare och tenderat online. Men redan före krisen pågick förändringar av arbetsmarknaden och utbildningsystemet. Syftena med denna rapport är att beskriva dessa förändringar och diskutera framtida utmaningar för den högre utbildningen.

Sedan lång tid tillbaka har utbildningskraven i samhället trendmässigt ökat och på arbetsmarknaden är det 2021 lika vanligt med en eftergymnasial utbildning som en gymnasieutbildning. Drygt 85 procent av befolkningen i åldersgruppen 25–64 år har minst en gymnasieutbildning. Det innebär att framtida strukturella omställningar på arbetsmarknaden kommer påverka personer som har en relativt stark utbildningsbakgrund. En utmaning för den eftergymnasiala utbildningen blir att utveckla kortare utbildningar för fort- och vidareutbildning av akademiker.

Högskoleutbildade personer behöver löpande kompetensutveckling för att utvecklas med verksamhetens förändring. För många högskoleutbildade handlar det om kvalificerade kurser i högskolan och efterfrågan på sådana kurser kan komma att öka. Efterfrågan kan också förväntas öka de kommande åren när det nya offentliga studiestödet för sysselsatta genomförs enligt LAS-överenskommelsen. Detta studiestöd innebär en markant privatekonomisk förbättring för sysselsatta som vill studera och kan medföra att fler högskoleutbildade väljer att vidareutbilda sig under yrkeslivet. Det kommer ställa ökade krav på högskolan att göra sitt utbud mer tillgängligt och antagningen mer flexibel.

De ökade utbildningskraven på arbetsmarknaden sammanfaller med teknisk utveckling och övergången från industriell till tjänstebaserad ekonomi. Under 1990-talet försvann många jobb inom industrin samtidigt som nya tjänster skapades genom framväxten av internet och allt starkare datorer. Framöver förväntas artificiell intelligens (AI) ta över allt fler kvalificerade arbetsuppgifter. Viss handläggning av ärenden i offentlig sektor automatiserades redan före Covid-19 krisen. Många tror att den utvecklingen fortsätter framöver, och det kommer att medföra förändrade arbetsuppgifter för flera akademikergrupper.

Under 2000-talet har utbudet av eftergymnasiala utbildningar breddats. Utvecklingen är densamma i många länder och kännetecknas bland annat av att mer kvalificerad yrkesutbildning bedrivs utanför högskolan för att möta nya behov på arbetsmarknaden (Santiago m.fl. 2008). I Sverige har antalet deltagare i yrkeshögskolan ökat snabbt. Sedan 2005 har volymen

mer än fördubblats och regeringen har tillfört ytterligare medel för en fortsatt utbyggnad. Regeringen har också nyligt tillsatt två utredningar som ska bland annat ska ge förslag på en mer permanent struktur på yrkes- högskolans utbud, samt tydliggöra kopplingen till övriga utbildnings- systemet¹.

Vissa högskolor anordnar yrkeshögskoleutbildningar och ser det som ett viktigt komplement till de reguljära högskoleutbildningarna. Det gör samtidigt att gränsen mellan utbildningsformerna i vissa avseenden blir otydlig. Men inom ramen för yrkeshögskolan finns det redan flera utbildningar som med avseende på resultat av lärande motsvarar en kandidatutbildning i högskolan.

Inom vissa utbildningsområden är det möjligt att gå en utbildning hos en privat anordnare, som sedan en högskola (i Sverige eller utomlands) validerar till en högskoleutbildning. Utbildningarna är anpassade efter de sysselsattas behov och arbetsgivarnas efterfrågan på kompetens. Den här typen av samarbeten kan öka om högskolan inte får särskilda resurser för att utveckla sitt utbud av kurser och utbildningar för sysselsatta som behöver kompetensutveckling och vidareutbildning.

Digitaliseringen gör att kvalificerad utbildning blir geografiskt obunden och mer tillgänglig för yrkesverksamma. Det kan även öka konkurrensen om studenter både inom landet och mellan länder. Digitalisering kan vara kostsam initialt men medföra kostnadsbesparingar för högskolan på sikt, och den kan även leda till att en del studenter kan genomföra studierna på kortare tid.

Bestående kompetensbrister ökar behoven av kortare utbildningar för att snabbt få in personer på jobben med närliggande kompetenser. Det ökar också behoven av att tydliggöra personers kunnande genom metoder och modeller för validering. En sådan utveckling pågår inom flera yrkes- områden, och Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) har i uppdrag att förbereda införandet av ett statsbidrag för branschvalidering (SFS 2020:268). MYH stödjer även branscher som vill utveckla validerings- modeller och Vinnova finansierar utvecklingen av en valideringsmodell som ska underlätta övergången mellan yrkeshögskola och högskola.

Ökad efterfrågan på validering förklaras bland annat av att arbetsgivare inom flera branscher numera fokuserar på att personer uppfyller kompetenskrav snarare än hur de har tillägnat sig kompetensen. Flera aktörer inom arbetslivet arbetar också med att ställa upp krav på kompetensstandarder i form av kvalifikationer som gör det möjligt för personer att nå en viss kompetens på olika sätt. Drivkraften för den utvecklingen är att det breddar rekryteringen och kan bidra till att lösa en del kompetensbrister inom vissa branscher.

¹ <https://www.regeringen.se/4a9c74/contentassets/66e9f71e364348c58ef20e3cd4a698f7/framtidens-yrkeshogskola--stabil-effektiv-och-hallbar-dir.-202188>

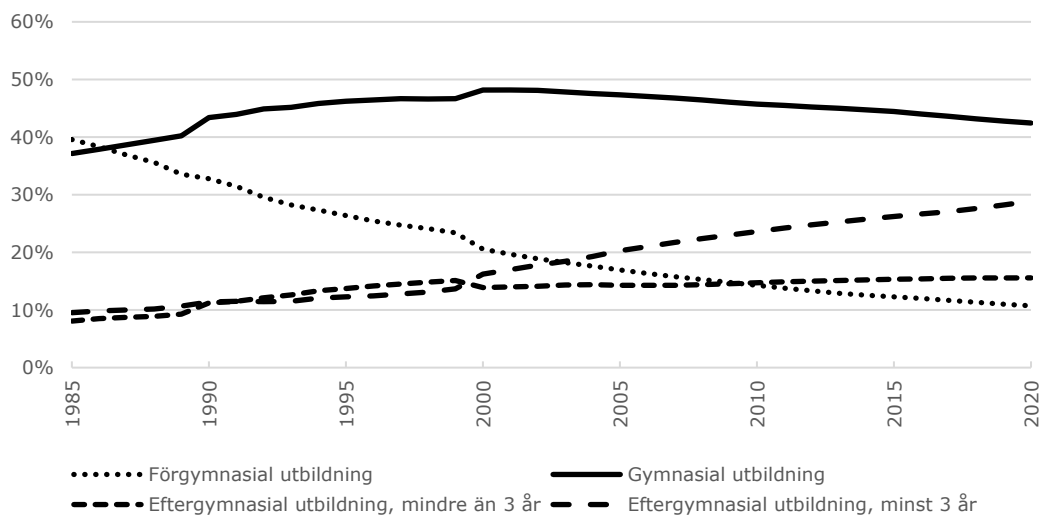
Resten av rapporten är upplagd enligt följande. Avsnittet 2 beskriver befolkningens utbildningsnivå och diskuterar den privatekonomiska avkastningen av utbildning. Avsnitt 3 belyser högskolans utbyggnad och avsnitt 4 breddningen av utbudet av eftergymnasial utbildning. Avsnitt 5 diskuterar några centrala reformer av högskolan och den ökade fokuseringen på resultat av lärande. Avsnitt 6 innehåller avslutande kommentarer.

Utbildningsnivå och privat avkastning

Befolkningens utbildningsnivå har länge ökat. Figur 1 visar utvecklingen sedan 1985 över befolkningens högsta utbildningsnivå. Det framgår att andelen med gymnasial utbildning ökade under 1990-talet och har sedan dess varit runt 45 procent av befolkningen i åldersgruppen 25–64 år². Kunskapslyftet under 1990-talet och allmänt ökade satsningar på gymnasieskolan förklarar utvecklingen. Fler är därmed behöriga för högskoleutbildning, vilket i kombination med utbyggnaden av högskolan har medfört att andelen med eftergymnasial utbildning ökat under 2000-talet.

Andelen med någon eftergymnasial utbildning har ökat från 31 procent 2000 till 44 procent 2019.³ Det är framför allt andelen med längre eftergymnasial utbildning som har ökat. Sedan 2000 har den andelen ökat med drygt 70 procent medan andelen med kort eftergymnasial utbildning har ökat med cirka 15 procent.

Figur 1 Befolkningens utbildningsnivå i åldrarna 25–64 år, %

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB).

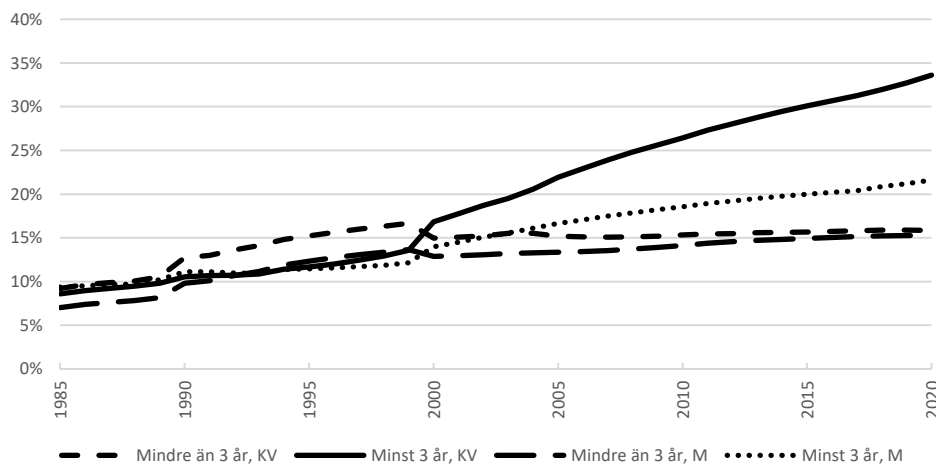
Under 1980-talet var det små skillnader i utbildningsnivå mellan kvinnor och män. I början av perioden var andelen med kort respektive lång eftergymnasial utbildning nästan exakt densamma (figur 2), men sedan början av 2000-talet ökar utbildningsnivån snabbare för kvinnor än män. Ungefär 50 procent av kvinnorna i åldrarna 25–64 år har en eftergymnasial utbildning 2000, jämfört med 38 procent av männen. Det är

² Hoppet 2000 förklaras av en revidering av utbildningsstatistiken.

³ Andelen med en eftergymnasial utbildning har ökat i alla OECD-länder (OECD, 2018).

i synnerhet andelen med längre eftergymnasial utbildning som har ökat snabbt bland kvinnor.

Figur 2 Andel av befolkningen i åldrarna 25–64 år med kort respektive lång eftergymnasial utbildning, uppdelat på kvinnor (Kv) och män (M), %

Källa: SCB

Höjningen av utbildningsnivån sammanfaller med den teknologiska utvecklingen, arbetsmarknadens omställning från industriell till tjänstebaserad ekonomi och den ökade internationaliseringen av samhället. Detta kan ha medfört att jobben blivit mer kunskapskrävande. Men det är också möjligt att arbetsgivare höjer kraven för jobben, trots att det inte behövs, för att utbudet av utbildad arbetskraft har ökat. Högskoleutbildning är då en förutsättning för att få jobbet men den garanterar inte en god löneutveckling.

Avkastning av högskoleutbildning

Högskolestudier är förknippade med kostnader. En kandidatexamen innebär tre år av förlorad arbetsinkomst utöver levnadsomkostnader och kostnader för böcker. Med studielån tillkommer även framtida ränteutgifter. Personer som väljer högskolestudier förväntar sig att de framtida arbetsinkomsterna minst kommer att överstiga dessa kostnader. Utgångspunkten för en person som väljer att utbilda sig är att det ska vara privatekonomiskt lönsamt.

I genomsnitt stämmer det att högskoleutbildade har högre lön än gymnasieutbildade. Ljunglöf och Simonsen (2020) visar att högskoleutbildade har cirka 8 procent högre livslön än gymnasieutbildade. Men den privatekonomiska avkastningen varierar signifikant mellan utbildningsinriktningar. Av de 35 högskoleutbildningar som de granskat ger 14 lägre eller lika stor avkastning som en gymnasieutbildning. Merparten av dessa utbildningar är kvinnodominerade och leder till jobb inom kommuner och regioner. Den högsta avkastningen finns i några relativt stora akademikergrupper såsom civilingenjör, ekonom, jurist och läkare.

Ett annat sätt att granska avkastningen av utbildning är att jämföra löner för högskoleutbildade och gymnasieutbildade ett visst år. Fördelen med det måttet är att det är enkelt att beräkna och liknande data finns tillgängliga för många år och länder.⁴ Statistiken visar att lönepremien för högskoleutbildning har varierat över tid, men minskade generellt från 2001 till 2014, framför allt i privat sektor (Simonsen och Regnér 2014). Det kan bero på att globalisering och digitalisering av kvalificerade arbetsuppgifter har medfört ökad konkurrens om många akademikerjobb i privat sektor.

Däremot har premien legat mer stabilt i statlig, kommunal och landstingskommunal sektor, och periodvis till och med ökat något. Bestående kompetensbrister inom delar av den offentliga sektorn kan vara en förklaring. En annan kan vara att politiker på nationell nivå periodvis har skjutit till pengar för särskilda lönesatsningar för vissa yrkesgrupper inom dessa sektorer.

Högskoleutbildning ger en bas för att söka många jobb, men det är många faktorer utöver en bra högskoleutbildning som avgör hur det går på arbetsmarknaden efter avslutade studier. Exempelvis har individuell förmåga, inställning och drivkraft stor betydelse för utbildningens effekter. Det finns studier som finner att arv och uppväxtmiljö kan förklara så mycket som hälften av den beräknade avkastningen av utbildning (se t.ex. Björklund m.fl. 2010).

Arbetsgivare har också vissa utgångspunkter för en anställning. De kan vilja ha sökande med utbildning som helt matchar deras kravprofil eller med samma utbildning som övriga anställda har. Även med rätt utbildning kan det ta tid att hitta ett jobb för att det är många som vill ha samma jobb. Då kan det vara personliga kontakter och tidigare erfarenhet som avgör. Det finns också regionala skillnader i utbudet av jobb för högskoleutbildade, och det påverkar möjligheterna till god löneutveckling. Arbetsgivare kan till exempel hålla nere lönen för att de vet att de som anställs ändå inte kommer flytta till en annan region där det finns arbetsgivare som erbjuder bättre villkor.

Vidare kan utbildning ha en liten löneeffekt om den är av låg kvalitet och gör att en person inte har alla de kunskaper som arbetsgivaren förväntade. Dåligt organiserad arbetspraktik, få lärarledda timmar och svagt stöd vid uppsatsskrivande kan ge kunskapsbrister som minskar möjligheterna på arbetsmarknaden. Kvalitetsbrister kan medföra en relativt lägre ingångslön, men den negativa kvalitetseffekten borde ebba ut i takt med att arbetstagaren bygger upp sin arbetslivserfarenhet.

Löner och arbetsvillkor sänder signaler, och långvarigt relativt låga löner för relativt långa utbildningar kan påverka utbildningsvalen. Personer med

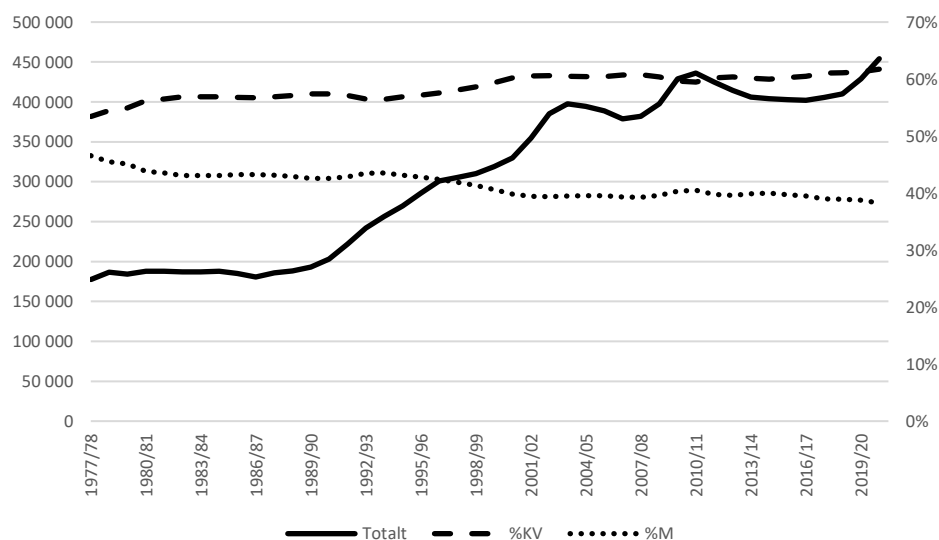
⁴ Avkastningen av utbildning är lägre i Sverige än i de flesta andra OECD-länderna (t.ex. OECD 2021).

höga betyg kommer in på många högskoleutbildningar och kan välja bort utbildningar som ger låg privatekonomisk avkastning, vilket ökar andelen studenter med relativt låga förkunskaper på vissa utbildningar. En låg avkastning kan också minska incitamenten för att snabbt bli klar, vilket medför förlängda studietider. Studenter kan även välja att arbeta parallellt med studierna för att hålla nere kostnaderna, vilket också förlänger studietiden.

Högskoleutbildning

Högskolan har sedan slutet av 1970-talet byggts ut med fler lärosäten och studieplatser. Det finns i dag 17 universitet, 18 högskolor och 13 enskilda lärosäten, och minst ett lärosäte i varje län. Antalet studenter ökade snabbt på 1990-talet och har under 2000-talet legat på en nivå på drygt 400 000 (figur 3). Utbildningsplatserna har blivit fler för att möta den ökade efterfrågan från en allt större grupp av behöriga sökande. Det framgår också av figur 3 att antalet platser ökar i samband med de ekonomiska kriserna under 2000-talet. Utbyggnaden är inte unik för Sverige, utan antalet högskolestudenter har ökat i alla OECD-länder (OECD 2020).

Figur 3 Antal registrerade studenter i högskolan på grundnivå och avancerad nivå (vänster axel) samt andel (%) kvinnor och män (höger axel)

Källa: www.scb.se.

Det finns flera motiv för utbyggnaden av den högre utbildningen. Ett motiv har varit att minska snedrekryteringen till högskoleutbildning (Björklund m.fl. 2010). Politiskt har utgångspunkten varit att motiverade personer från studieovana miljöer är mer känsliga för det geografiska avståndet till högskolan. Genom att etablera ett lärosäte i en region där befolkningen har en relativt låg utbildningsnivå ville man att fler personer med en svag utbildningsbakgrund skulle söka till högskolan. Numera är det inskrivet i högskolelagen (1992:1434) att högskolan aktivt ska främja och bredda rekryteringen.

Det har även funnits regionalpolitiska motiv till att etablera nya lärosäten (Björklund m.fl. 2010): Med en högskola ökar det regionala utbudet av högskoleutbildad arbetskraft, så att regionala kompetensbrister minskar. Samtidigt kan högskolans samverkan med det lokala näringslivet bidra till innovation och utveckling av nya verksamheter som skapar regional

tillväxt. Högskolan har också en direkt effekt på den regionala arbetsmarknaden i sin roll som arbetsgivare och kund, vilket ökar efterfrågan på högskoleutbildade i regionen.

Kvinnor har varit i majoritet bland högskolestudenter sedan slutet av 1970-talet då 53 procent av de registrerade studenterna var kvinnor (figur 3). Sedan dess har andelen ökat successivt och 2020/21 var den 62 procent. Även om fler av studenterna är kvinnor finns det ingen skillnad mellan kvinnor och män när det gäller övergången från högskoleförberedande gymnasieprogram till högskolan. Pokarzhevskaya och Regnér (2015) visar att av de som lämnade gymnasiets högskoleförberedande program läsåret 1999/00 gick 62 procent av männen och 64 procent av kvinnorna vidare till högskolan inom 3 år. Bland kvinnor och män med höga betyg är det inga skillnader i övergången till högskolestudier. Detta gäller även senare kohorter.⁵

Universitetskanslersämbetet (UKÄ, 2020a) konstaterar att den svenska högre utbildningen är mer flexibel än motsvarigheten i många andra länder. Utbudet är varierat och det är möjligt att studera både sammanhållande program och fristående kurser. Flexibiliteten gör också att en stor andel studenter återvänder till högskolan för studier senare i livet. UKÄ visar att över 40 procent återkommer senare, av de som har tagit en examen och varit borta från högskolan i två år. Andric och Regnér (2019) finner samma resultat och visar att återgången domineras av kvinnor med examen inom vårddyrken. Det visar att högskolan i stor utsträckning bidrar till det livslånga lärandet, i synnerhet inom hälso- och sjukvårdsområdet.

Examinerade och examina

Högskolan är utformad för att möta olika grupper av studenter (UKÄ 2020a). En del läser målmedvetet och tar en examen för ett specifikt yrke eller en generell examen. Andra läser fristående kurser utan något direkt mål, och vissa läser för att hålla sig uppdaterade inom ett ämnesområde. Det förklarar varför många studenter inte tar ut en examen. Exempelvis hade endast 55 procent av studenterna tagit ut en examen 2017. Det är lågt i ett internationellt perspektiv (UKÄ 2020b). Men examensfrekvensen är betydligt högre från många yrkesprogram. Kvinnor tar ut examen i större utsträckning än män.

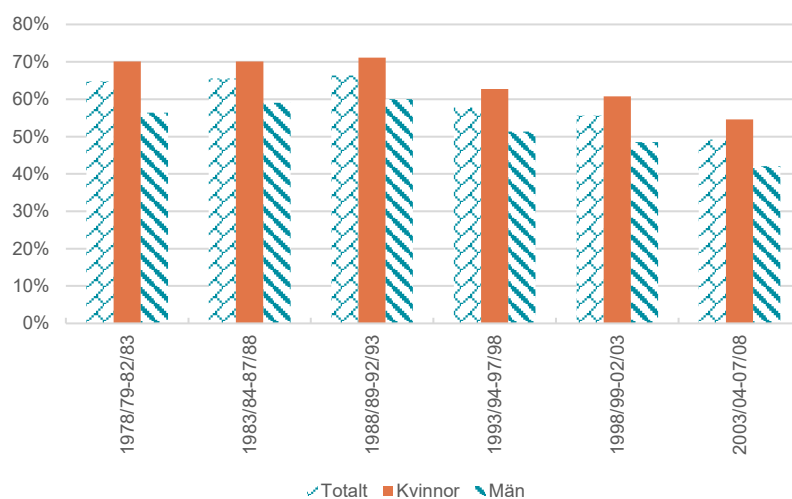
Andric och Regnér (2019) följer högskolestudenter över flera decennier för att granska om examensgraden har förändrats över tid. Figur 4 visar andelen av en nybörjarkohort som hade tagit examen fram till 2018. Det betyder att de som började studera 1980 hade 38 år på sig att fullfölja studierna med examen. Figuren visar att ungefär 65 procent av de som började studera på 1970- och 1980-talen hade tagit ut en examen fram till

⁵ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/utbildning-och-forskning/befolkningens-utbildning/overgang-gymnasieskola-eftergymnasiala-utbildningar/pong/statistiknyhet/overgang-gymnasieskola--eftergymnasial-utbildning-examinerade-fran-gymnasieskolan/>

2018. Andelarna är genomgående drygt 10 procentenheter lägre bland män än kvinnor. Färre av de yngre kohorterna hade tagit examen, vilket bland annat beror på att uppföljningsperioden är betydligt kortare för dem.

Det finns dock en trend i data som kan tyda på att det finns andra förklaringar. Andelen som tar en examen har minskat sedan början av 1990-talet, vilket är svårt att förklara, men det är möjligt att arbetsmarknadens behov är så stora att många tar en anställning innan de är klara med sin examen. Den genomsnittliga studietiden har ökat efter 2007 då examensordningen förändrades som en konsekvens av Bologna-samarbetet. Även förändringar i studentpopulationen kan ha påverkat utvecklingen. Antalet studenter ökade snabbt under perioden och kanske är det relativt fler som inte är tillräckligt studiemotiverade, och därför ökar studietiderna.

Figur 4 Andel av nybörjare från olika läsår som hade tagit ut en examen fram till 2018

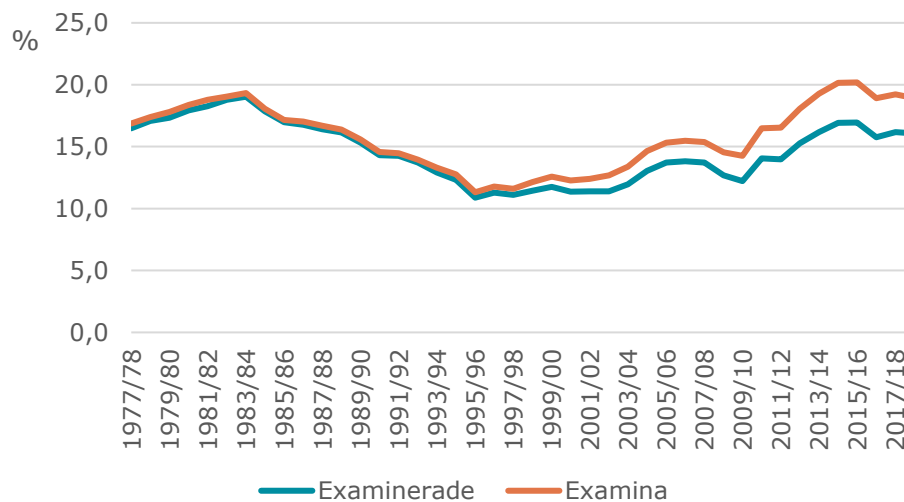

Källa: Andric och Regné (2019).

SCB samlar in uppgifter om antal personer som tar ut en examen varje läsår samt antal examina. Den statistiken rapporteras i figur 5 i relation till antalet registrerade studenter varje läsår. En person ingår endast en gång i antalet examinerade även om hen tar ut fler examensbevis under ett läsår. Figuren visar att examensgraden har varierat och att den var som lägst i mitten på 1990-talet.

Andelen examinerade och andelen examina ligger på samma nivå och följer varandra fram till början på 2000-talet. Från slutet av 1970-talet till början av 2000-talet var det alltså ovanligt för en person att ta ut mer än en examen. Efter det ökar skillnaderna mellan andel examinerade och examina, vilket betyder att det blivit vanligare att ta ut mer än en examen.

Figur 5 Andel examinerade och andel examina i % av antalet registrerade studenter

Källa: SCB.

UKÄ visar i sina statistiska analyser att dubbla examina i allmänhet består av en yrkesexamen och en generell examen av samma omfattning.⁶ Dubbelexamina ökar snabbare bland kvinnor än bland män, och det är vanligast att kombinera yrkesutbildningar inom vårdområdet med en generell examen. Läsåret 2016/17 var dubbelexamen vanligast efter en arbetsterapeututbildning; 74 procent av dem som tog en arbetsterapeutexamen tog också en kandidatexamen efter samma utbildning. Vi känner inte till några studier av skälen till dessa beslut.

Läsåret 2017/18 var det fler som tog en generell examen (högskoleexamen, kandidatexamen, magisterexamen eller masterexamen) än en yrkesexamen. Andelen med generell examen var 55 procent.⁷ Generella examina har ökat något snabbare sedan den nya examensordningen infördes 2007 (grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå), där varje nivå förutsätter att man har utbildning på tidigare nivå eller nivåer.

Nordin (2008) har analyserat vilken betydelse en examen har på arbetsmarknaden, med data för män och examenseffekten 2001. Sedan dess har både arbetsmarknaden och studentpopulationens sammansättning förändrats. Fördelen med studien är bland annat att den tar bort effekter som kan bero på skillnader i individers förmåga, som mäts med militärtest, och på skillnader i familjebakgrund.

Resultaten visar att studenter som gått minst tre år i högskolan, men inte tagit ut en examen, hade 23 procent lägre årsinkomster 2001 än de som tagit ut en examen. Nordin konstaterar att den förväntade inkomstnivån för en person med tre års högskolestudier men utan examen är på samma nivå som för de som har fullföljt en treårig gymnasieutbildning. Långa högskolestudier utan examen verkar alltså sända en negativ signal på arbets-

⁶ <https://www.uka.se/download/18.44500bd3161940d35451b78/1519200901562/statistisk-analys-2018-02-20-farre-examinerade-jamfort-med-foregaende-ar.pdf>

⁷ SCB, UF 20 SM 1901

marknaden. Det är också möjligt att de som inte tar en examen har andra mål med sin utbildning är att få höga arbetsinkomster.

Utbildningens kvalitet

Utbildning ger kunskaper som är användbara och belönas på arbetsmarknaden. Den privatekonomiska vinsten ger studenter incitament att fullfölja en utbildning med en examen. Examensbeviset signalerar studentens kunskaper och kan ses som en kvalitetsstämpel, för arbetsgivare utgår ifrån att studenten har lärt sig alla moment som ingår i den aktuella utbildningen.

Utbildningsanordnare kan ha olika strategier för att nå examensmålen, och det kan leda till vissa kunskapsskillnader mellan studenter. Det kan även finnas skillnader i lärarnas pedagogiska förmåga, antalet lärarledda timmar, seminarieverksamheten, kontakterna med arbetslivet och studiemiljöns kvalitet. Sådana kvalitativa skillnader kan slå igenom på resultaten av utbildningen och medföra att vissa studenter, oavsett bakgrund, lyckats bättre än andra på arbetsmarknaden.

Inom skolforskningen finns det många studier som försöker beräkna hur mått på kvalitet påverkar studieresultat och andra utfall senare i livet. Klasstorlek är en sådan faktor som är väl analyserad. Det antas att lärandemiljön är bättre i mindre klasser och att elever lär sig mer än i större klasser. Resultaten för många länder tyder på att det finns ett sådant samband på både kort och lång sikt. Fredriksson m.fl. (2012) granskar svenska data och finner att minskad klasstorlek har positiva effekter på både studieresultat i skolan och lön i vuxen ålder.

Lärarna har också betydelse för studieresultat. Björklund m.fl. (2010) konstaterar att lärarna är ungefär lika betydelsefulla för studieresultatet som elevernas sociala bakgrund. Kvalitativa faktorer i skolan har alltså signifikant betydelse för studieresultatet och därmed för det utbildningsbeslut som fattas senare i livet.

Vi känner inte att det har genomförts några studier av hur sådana faktorer påverkar högskolestudenternas studieresultat. När det gäller effektstudier av kvalitetsfaktorer i högskolan känner vi endast till Regnér och Simonsen (2015). Kvalitetsmått i den studien är andel disputerade lärare, medstudenternas genomsnittsbetyg från gymnasiet och antal lärare per student. Resultaten visar att det finns ett positivt samband mellan dessa faktorer och studenternas inkomster men sambandet avtar över tid. Det kan betyda att variablerna spelar roll för etableringen på arbetsmarknaden. Däremot kunde författarna inte granska om måtten påverkar studenternas läranderesultat.

UKÄ:s granskningar av högskolan har haft olika fokus under olika perioder.⁸ Den som pågår nu började 2017 och gäller lärosätenas arbete med kvalitetssäkring och hur väl ett urval av utbildningar uppfyller examensmålen. Lärosätena gör självvärderingar som ligger till grund för granskningsarbetet. Vid utbildningsutvärderingar skickar lärosätet in ett slumpmässigt urval av studenternas självständiga arbeten, och studenter, doktorander och ämnesföreträdare intervjuas. Utbildningar som får omdömet ifrågasatt kvalitet får ett år på sig att åtgärda problemen, och om det inte skett några förbättringar blir lärosätet av med sitt examens-tillstånd.

UKÄ sammanställer resultaten från utvärderingarna i databasen *Högskollekollen* som för närvarande omfattar resultat för 304 utbildningar på olika nivåer och lärosäten, för perioden juli 2017 – mars 2021. Av dessa fick 53 utbildningar ifrågasatt kvalitet eller indraget examens-tillstånd. Det betyder att 17 procent av de utvärderade utbildningarna hittills har haft kvalitetsbrister.

UKÄ:s arbete visar att det finns kvalitetsskillnader mellan utbildningar vid olika lärosäten. Däremot framgår det inte om dessa kvalitetsskillnader har någon inverkan på studenternas kunskaper och möjligheter på arbetsmarknaden. Exempelvis kan studenterna vara så självgående att de lär sig de som de ska oavsett kvalitet på omgivningen. Men den typen av analyser är viktiga, och på sikt kan det vara något som expertmyndigheten Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) borde få i uppdrag att genomföra.

⁸ Högskoleverket (2001) beskriver utvärderingsverksamheten fram till början av 2000-talet.

Flera vägar till eftergymnasial utbildning

Efterfrågan på och utbudet av eftergymnasial utbildning har ökat sedan lång tid tillbaka i många länder. Utbudet av eftergymnasial utbildning har ökat särskilt snabbt under 2000-talet. I OECD har andelen personer i åldersgruppen 25–34 år med en högskoleexamen ökat från 35 procent 2008 till 44 procent 2018 (OECD 2019). Många länder har aktivt byggt ut sina system för högre utbildning för att kunna rekrytera studenter från andra länder. Denna globalisering av högre utbildning i kombination med ett ökat digitalt utbud har gjort det lättare att få tillgång till kvalificerade kunskaper.

Många högskoleutbildade återkommer till högskolan efter några år på arbetsmarknaden. Andric & Regner (2019) visar att drygt 40 procent av studenterna som tog examen mellan 1978–2008 har återgått till högskolan efter några år i yrkeslivet. Den andelen kan komma att öka framöver för att fler högskoleutbildade behöver fort-och vidareutbildning för att möta nya krav från arbetsmarknaden. Migrations-och flyktingströmmar ökar också efterfrågan på högskoleutbildning i form av kompletterande utbildningar av utrikes födda akademiker.

Fler studenter med olika bakgrund och studiemål ställer nya krav på det eftergymnasiala utbildningssystemet. För att tillgodose ett växande behov av eftergymnasial utbildning har vissa länder gradvist anpassat utbildningssystemet till en bredare målgrupp. Anpassningen har skett genom ett ökat utbud av korta högskoleutbildningar, uppdragsutbildning och genom att tillåta fler anordnare av högskoleutbildning. På så vis har det skapats fler vägar för att nå en akademisk examen eller motsvarande kvalifikation. Liknande utveckling har skett i Sverige och den beskrivs i detta kapitel.

Vidareutbildning i högskolan

Under pandemin vidtog regeringen flera åtgärder för att möta ökad efterfrågan av utbildning för omställning och kompetensutveckling. Bland annat ökade antalet platser på många högskoleutbildningar och det tillfördes resurser för öka utbudet av sommarkurser. Detta gjorde det möjligt för fler att studera och under 2020 ökade antalet studenter med cirka 10 procent. Enligt officiell statistik ökade andelen studenter bland såväl yngre som äldre. Regeringen har också förstärkt distans-och nätutbildningarna.

Satsningarna har varit inriktade mot det vanliga utbudet och lite har gjorts för att utveckla utbudet för att möta yrkesverksammas behov av fort-och vidareutbildning. Men det finns pågående projekt. Exempelvis har Vinnova haft ett projekt att utveckla flexibla korta kurser för yrkesverksamma

specialister⁹. Enskilda lärosäten har också gjort satsningar på det livslånga lärandet. Ett exempel är Mälardalens högskola som har utbildningar och kurser som direkt vänder sig till yrkesverksamma inom privat och offentlig verksamhet. Kurserna bedrivs i projektform och finansieras i huvudsak av KK-stiftelsen.

Inom högskolan är finansieringen av fortbildning- och vidareutbildning i huvudsak kortsiktig och tidsbegränsad. Den sker i projektform eller genom särskilda satsningar på vissa yrkesgrupper som exempelvis läraryftet eller omvårdnadslyftet. En annan lösning är uppdragsutbildning som finansieras av arbetsgivare. Dessa finansieringsformer gör det svårt för lärosäten att göra långsiktiga satsningar på fort- och vidareutbildning av högskoleutbildade.

Vidareutbildning genom uppdragsutbildning

Uppdragsutbildning regleras i förordningen (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor. Enligt förordningen får ...”en högskola som har staten som huvudman endast ge uppdragsutbildning som knyter an till den utbildning som högskolan har examenstillstånd för”. Det innebär att högskolan endast får erbjuda sådan utbildning som de har i sitt ordinarie utbud. Det gäller både utbildning som är poänggivande och som inte är det. Regleringen innebär att det är svårt för högskolan att snabbt utveckla utbildningar som svarar mot nya behov på arbetsmarknaden.

Det saknas idag en heltäckande bild över omfattningen av uppdragsutbildning inom högskolan. Det beror på att det främst samlas in information om sådan uppdragsutbildning som är poänggivande. Den icke-poänggivande uppdragsutbildning ingår inte i den officiella statistiken. Det förekommer att uppdragsutbildning anordnas av bolag som ägs av ett lärosäte och det saknas även uppgifter om dessa utbildningar (UKÄ 2021).

UKÄ genomförde 2016 en kartläggning av uppdragsutbildning som inte är poänggivande. Resultaten visade att omfattningen och typen av icke poänggivande uppdragsutbildning varierade mycket mellan lärosäten. Uppdragsutbildning som inte är poänggivande kunde omfatta kurser, men också workshops och enstaka föreläsningar. En del av utbildningarna var inte definierad som högskoleutbildning utan till exempel YH-utbildningar eller ”Korta vägen”.

UKÄ:s kartläggningen ger en mångskiftande bild av hur uppdragsutbildningen bedrivs och organiseras. Viss utbildning genomförs i egen regi medan annan kan ges inom ramen för ett dotterbolag eller i samarbete med andra aktörer, såsom privata utbildningsleverantörer. Exempelvis bedriver Högskolan Väst en uppdragsutbildning till Mäklare i

⁹ Se <https://www.mdh.se/utbildning/fortbildning>

samarbete med FEI. FEI genomför utbildningen tillsammans med lärare från olika högskolor. Högskolan Väst ansvarar för att utbildningen uppfyller samma kvalitetskrav som grundläggande högskoleutbildning, vilket inkluderar ansvar för examination och betygsättning.

Det finns inte heller särskilt mycket information om hur uppdragsutbildning ska bedrivas. Det enda som tydligt framgår i § 4 i förordningen är att uppdragsutbildning inte får ha negativ inverkan på högskoleutbildningen på grund- och avancerad nivå. I Universitet- och högskoleverkets föreskrifter UHRFS 2013:11 om uppdragsutbildning regleras samundervisning på utbildningar inom högskolan samt examens- och kursbevis. Men det ställs inga krav på genomförandet av uppdragsutbildningen.

Den som har genomgått en poänggivande uppdragsutbildning har rätt att tillgodoräkna sig utbildningen som högskoleutbildning på grundnivå eller avancerad nivå. Detta gäller även om deltagarna saknar behörighet för tillträde till högskoleutbildning. Uppdragsutbildningen till Mäklare vänder sig till yrkesverksamma i fastighetsmäklarfirmor, banker, fastighetsbolag och liknande. FEI och högskolan Väst rekommenderar arbetsgivaren att de arbetstagare som får gå utbildningen ska ha både formell behörighet och yrkeserfarenhet samt kapacitet att tillgodogöra sig utbildningen.

UKÄ har ansvar för att granska kvaliteten i utbildningar som en högskola har examenstillstånd för. Det innebär också att UKÄ har ansvar för att kvalitetsgranska uppdragsutbildningar. Hittills har dock inte någon granskning av uppdragsutbildningar genomförts trots att förväntningar på lärosätenas arbete med att främja livslångt lärande och uppdragsutbildningar växer.

Förändringar i regelverket under 2020 har gjort det möjligt för fler aktörer att köpa uppdragsutbildning. Dessutom kan uppdragsutbildningen avse sådan utbildning som genomförs av arbetsmarknadsskäl eller biståndspolitiska skäl. Det kan öka efterfrågan på uppdragsutbildning och delvis förändra vilken typ av utbildning som efterfrågas. Det kan också medföra nya samarbeten mellan högskola och andra leverantörer. Det är angeläget att regelverket för uppdragsutbildning är ändamålsenligt för att tillgodose dessa former och syften. Kvaliteten behöver säkerställas och även kopplingen till högskoleutbildning för den uppdragsutbildning som är poänggivande.

Bristen på kompetens inom flera yrken i kombination med större konkurrens om utbildningsplatser i högskolan kan leda till en utveckling där arbetsgivare i högre grad betalar för högskoleutbildning genom uppdragsutbildning för att lösa sin kompetensförsörjning. Exempel är uppdragsutbildning till mäklare men det finns också regionala arbetsgivare inom hälso- och sjukvården som köper uppdragsutbildning till sina anställda. Deltagarna i den utbildningen skriver en överenskommelse med

sina arbetsgivare och när specialistutbildningen är färdig omvandlas tjänsten till en tillsvidareanställning (Skaraborgs sjukhus 2021). I avtalen kan det finnas krav på att man ska jobba kvar en speciell tid efter utbildningen.

Lärosätenas intäkter av uppdragsutbildning har ökat från 1,3 miljarder 2010 till 1,9 miljarder 2019, vilket motsvarar en ökning på 46 procent (UKÄ 2020). Efterfrågan kan fortsatt öka på grund av ökade behov av fort- och vidareutbildning och bestående kompetensbrister på arbetsmarknaden. Det är positivt för högskolan eftersom det kan bidra till en utveckling av högskoleutbildningen. Men det är ett problem om arbetsgivare köper utbildning som gör att vissa anställda kan kringgå reglerna för antagning. Riskerna ska vägas mot ökade möjligheter till kompetensutveckling och livslångt lärande. Därför är det viktigt att UKÄ följer och återkommande analyserar utvecklingen av uppdragsutbildningen.

Kort sammanfattning

Trycket på högskolan att bidra mer till det livslångt lärande är stort från många aktörer. Under 2021 skrevs det in i högskolelagen att högskolorna i sin verksamhet ska främja livslångt lärande. Däremot framgår det inte hur det ska gå till i praktiken och det finns inte heller några särskilda resurser kopplade till utvecklingen av det livslånga lärandet i högskolan. Önskan att högskolan ska göra mer är stor, men det finns få förslag om hur det ska gå till i praktiken.

Resurserna är en central fråga och högskolan behöver särskilda medel för att utveckla sin roll för det livslånga lärandet. Det är angeläget att utreda hur en sådan medelstillelning ska se ut. Exempelvis kanske den inte ska bero på hur många som klarar utbildningen eller vara densamma för alla högskolor.

Antagningen är en annan central fråga. Den är anpassad till nybörjare som ska studera på heltid. Yrkesverksamma kan behöva en kurs mitt i termin och då måste antagningen vara mer flexibel och ske löpande under terminen. Digitaliseringen ger ökade möjligheter för en sådan flexibilitet. Detta behöver utredas.

Ett sätt att öka fort-och vidareutbildning är att ge högskolan möjligheter, att inom ramen för uppdragsutbildningen erbjuda andra utbildningar än de som de har examensrätt för. Det kan enkelt genomföras genom att undanta icke-poänggivande uppdragsutbildning från kravet att högskolan endast får bedriva uppdragsutbildning som de har examensrätt för. Ett sådant undantag finns redan för polisutbildningen. Det skulle göra det möjligt att utveckla ett nytt utbud av utbildningar som kan anpassas och skraddarsys efter nya behov på arbetsmarknaden.

Högskolorna konkurrerar om studenter och globaliseringen av den högre utbildningen har ökat den konkurrensen. Samtidigt ökar antalet aktörer

som erbjuder utbildningar som leder till motsvarande kompetens. Nästa avsnitt beskriver den utvecklingen och ger exempel på olika aktörers etablering i högskolelandskapet.

Utländska lärosätens etablering i Sverige

Det krävs tillstånd för att utfärda en högskoleexamen i Sverige. Tillståndet prövas utifrån vad som föreskrivs i högskolelagen. Statliga universitet och högskolor ansöker om examenstillstånd hos UKÄ medan enskilda utbildningsanordnare, det vill säga icke-statliga högskolor, ansöker om tillståndet hos regeringen. Innan regeringen fattar beslut remitteras ansökan till UKÄ som granskar om utbildningen uppfyller de fastställda kvalitetskraven. Det är oklart varför det är en sådan uppdelning. Bedömningen ska vara faktamässig och inte politisk, UKÄ borde besluta oavsett huvudman.

Enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina 2 §, får examenstillstånd endast lämnas om ... ”en utbildning vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund och på beprövad erfarenhet, samt bedrivs så att den i övrigt uppfyller de krav som ställs på utbildning i 1 kap. högskolelagen”. I förarbetena (1992/93:169) till denna lag anges att det i begreppet kvalitet ingår sådana faktorer som lärarnas kompetens, utrustning och andra faciliteter, till exempel ett bra bibliotek. Vidare krävs att det finns rimliga ekonomiska och organisatoriska förutsättningar för att utbildningsanordnaren ska kunna genomföra utbildning med bibehållen kvalitet.

I början av 1900-talet fanns sex lärosäten i Sverige: Uppsala och Lunds universitet, Karolinska Institutet, Kungliga Tekniska högskolan, Stockholms högskola och Göteborgs högskola. I dag finns det cirka 50 universitet, högskolor och enskilda icke-statliga utbildningsanordnare av högskoleutbildning. Högskoleutbildning bedrivs till största delen vid de statliga universiteten och högskolorna. Beteckningen ”universitet” är inte skyddad i lag, utan det är huvudmannen, i de flesta fall staten, som avgör när beteckningen får användas.

Under perioden 2010–2020 ansökte 17 enskilda utbildningsanordnare om tillstånd att utfärda examen på högskolenivå. Av dessa ärenden är 9 fortfarande under beredning, 3 ansökningar har blivit tillstyrkta och 5 har fått avslag. Ansökan är omfattande och kraven är höga, vilket kan vara en förklaring till att ansökningarna inte är fler.

Utländska lärosäten kan ansöka om examenstillstånd i Sverige, och en sådan ansökan prövas också av regeringen. Det finns ett utländskt lärosäte med tillstånd att utfärda examensrättigheter i Sverige: *World Maritime University (WMU)* i Malmö. WMU bedriver högskoleutbildning och forskning brett inom det maritima området, exempelvis inom energiförvaltning, teknologi och innovation, lagstiftning, policystyrning, sjösäkerhet och arbetsförhållanden inom sjöfarten. Universitetet har i uppdrag är att

vara ett världskunskapscentrum för högre utbildning och forskning inom området.

Enligt internationaliseringsutredningen (SOU 2018:3) har utländska lärosäten vid flera tillfällen visat intresse för fysisk etablering i Sverige. Planerna har inte genomförts för att det har varit svårt att få examens-tillstånd och offentlig finansiering. Lärosätena har också haft svårt att ordna lokaler och personal, och de finansiella riskerna är stora om dessa investeringar genomförs utan en garanti för att ansökan om examens-tillstånd godkänns.¹⁰

I Sverige saknas en politisk agenda för att internationalisera högskole-utbildningen. Många länder har strategier för att locka till sig studenter från omvärlden och försöker aktivt uppmuntra dem att stanna kvar. Den internationella konkurrensen om studenter har hårdnat i takt med att utbildningsplatserna blir fler och högskoleutbildningar blir mer tillgänglig.

Alternativa former och utförare av högre utbildning

Trots att få utländska lärosäten har fått tillstånd att etablera sig i Sverige har deras utbildningar blivit mer tillgängliga för svenska studenter. En förklaring till det är digitaliseringen av utbildning, en annan att det uppstått nya former för att bedriva högskoleutbildning.

Transnationella utbildningar och/eller franchising av utbildning är exempel på sådana nya former. Det innebär att ett universitet ger tillstånd till en anordnare i ett annat land eller i hemlandet att ge deras utbildningar. Det gäller för utbildning på alla nivåer. Formerna underlättar för universitet att expandera utomlands utan att det påverkar kostnaderna, samtidigt som de inte tar några risker med etableringen. Studenterna sitter i sitt hemland men examen utfärdas vid lärosätet i utlandet. Det minskar kostnaderna för både lärosäten och studenter.

I Storbritannien är utvecklingen av transnationella utbildningar och franchising av utbildningar en central del i deras internationella utbildningsstrategi. Dessa upplägg finns även i Sverige.

Transnationella utbildningar

Transnationella utbildningar bedrivs i ett annat land än det där lärosätet är baserat. I Storbritannien tillhandahåller drygt 80 procent av lärosätena transnationella utbildningar. Enligt den brittiska myndigheten för kvalitets-säkring QAA deltar cirka 600 000 studenter per år i transnationella utbildningar (QAA 2021). I Sverige har cirka 13 procent av lärosätena någon form av utlandsbaserad utbildningsverksamhet (SOU 2018:3).

¹⁰ Generaldirektören för UKÄ lyfter att utländska aktörer kan komma att öka i Sverige. <https://www.uka.se/om-oss/hogskolebloggen/anders/2021-10-12-internationalisering-av-svensk-hogskolesektor.html>.

Transnationella utbildningar är en central komponent i de brittiska lärosätenas internationella strategier och utbildningarna ger stora intäkter. Enligt uppgifter från det brittiska utbildningsdepartementet uppgick Storbritanniens totala intäkter från lärosätenas utbildningsexport till 23,3 miljarder pund 2018¹¹. Av dessa var 2,1 miljarder pund intäkter från transnationella utbildningar. Under 2010–2018 ökade dessa intäkter med 92 procent, men från en låg nivå.

De största anordnarna av transnationella utbildningar är *Oxford Brooks University*, *Open University* och *University of London Worldwide*. Dessa tre lärosäten står för 53 procent av alla transnationella utbildningar i Storbritannien. Lärosäten kan sluta avtal med en anordnare i ett annat land om att ge utbildningen i det landet. Ett partnerskap kan också upprättas med ett annat lärosäte i samma land eller med andra anordnare av eftergymnasial utbildning (Department of education, 2017). Detta Partnerskapen heter *Alternative Providers of Higher Education* och *Further Education Colleges* och erbjuder oftast utbildningar som motsvarar tvååriga eftergymnasiala utbildningar.

Det är lärosätet som anger villkoren för partnerskapet. I avtalen ställs exempelvis specifika krav på utbildningens innehåll och genomförande. Dessutom framgår examenskrav och nivån på avgifter samt hur studenter som genomgått utbildningen ska valideras.

I Storbritannien finns nationell och sektorspecifik reglering av kvalitetskrav på all eftergymnasial utbildning (*UK quality code*). Det gäller både för lärosäten och andra utbildningsanordnare som har kontrakterats för att genomföra utbildningen (QAA 2020). Men det är lärosätet som har det yttersta ansvaret för kvaliteten, även om hela eller delar av utbildningen genomförs av en annan anordnare. Lärosätet kan förlora sina examensrättigheter om de avtalade anordnarna inte uppfyller kvalitetskraven (QAA 2021). Kvalitetssäkringen genomförs med utgångspunkt från lärosätets egna kvalitetssäkringsprocesser.

Franchising av utbildning

Franchising av högskoleutbildning innebär att ett lärosäte (*franchisor*) ingår ett avtal med en partner (*franchisee*) om att bedriva utbildningar eller kurser som ingår i lärosätets utbud. Relationen kan jämföras med affärsmodellen där en oberoende näringsidkare kommer överens med varumärkesägare om att använda motsvarande produkt eller utföra samma tjänst via franchise (Department of Education 2017). Det finns flera skäl till att lärosäten ingår franchiseavtal. Bland annat är det dyrt att etablera utomeuropeiska campus. Det tar också tid att bygga upp en attraktiv miljö för högre utbildning.

¹¹https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/944966/SFR_education_exports_2018_FINAL.pdf

En person som studerar hos en *franchisee* gör det i sitt hemland men får examen från ett lärosäte i utlandet efter fullföljda studier. Lärosätet ackrediterar franschetagaren utifrån krav på kvalitet och innehåll i utbildningen. Utbildningarna kan vara på både grundnivå och avancerad nivå.

I Storbritannien är det vanligt förekommande med outsourcing i form av franchising av hela eller delar av utbildningen. Tanken har varit att ökad konkurrens om studenter mellan olika anordnare har positiva effekter på utbildningens kvalitet. Ett annat motiv har varit att anordnare kommer sprida ut sig på flera orter och det gör att högre utbildning blir tillgänglig för personer från studieovana miljöer (Department of Education 2017).

De anordnare som kontrakteras av ett lärosäte för att genomföra utbildning kan vara vinstdrivande företag eller ideella organisationer. Det finns inga krav på att anordnaren själv ska ha examensrätt eller tillstånd att bedriva högskoleutbildning. Det gäller både i landet och när lärosätet sluter kontrakt med anordnare i ett annat land. Anordnare kan med stöd i Storbritanniens lagstiftning bedriva högskoleutbildningen i ett annat land. Det finns också internationella överenskommelser (t.ex. Lissabonkonventionen) som förbinder olika länder att erkänna och tillgodoräkna resultatet av varandras utbildningar.

Partnerskap i Sverige

Det finns utbildningsanordnare i Sverige som har franchiseavtal med lärosäten i Storbritannien, exempelvis Företagsekonomiska institutet (FEI) som tillhandahåller utbildningar till en *bachelor degree* och *master of business administration* (BA). Utbildningarna är så kallade "top-up-utbildningar" där BA-utbildningen ger dem med 120 högskolepoäng eller en 2-årig examen från yrkeshögskola (YH-examen) möjlighet bygga på sin utbildning till en kandidatexamen (180 högskolepoäng). Utbildningarna ges i samarbete med *Solent University i Storbritannien*.¹² Enligt Magnus Rolf, vd på FEI, är det lättare att bedriva högskoleutbildning i Storbritannien än i Sverige eftersom regelverken är mer flexibla. FEI ansökte om examenstillstånd i Sverige för drygt 30 år sedan men fick avslag. Ett av skälen till det var att FEI saknade ett eget bibliotek.¹³

FEI har i samarbete med *University of Warwick* i flera år erbjudit masterutbildning till yrkesverksamma i Sverige. Initialt bedrevs utbildningarna som "flygande fakultet", vilket innebar att personal från universitetet höll i undervisningen – antingen genom distansundervisning eller på plats i Sverige 3–4 gånger om året. Studenterna fick även undervisning på plats vid *University of Warwick*. Universitetet bedömde och examinerade FEI:s studenter.

Sedan sju år tillbaka har FEI franchiseavtal med brittiska Solent University som bestämmer innehållet i utbildningen och anger kvalitetskraven. FEI

¹² <https://www.fei.se/utbildning/ba-hons-international-business-management-top-up/>

¹³ Intervju (13 mars 2021) med Magnus Rolf, vd Företagsekonomiska institutet.

bedriver undervisningen, fysiskt eller digitalt med egen personal och med personal från lärosäten i Sverige och utomlands. Examination genomförs av externa examinatorer enligt de system som Storbritannien tillämpar för examination inom akademisk utbildning. Syftet är att säkerställa att myndighetsutövningen är likvärdig och rättssäker samt att alla utbildningar, oberoende av lärosäte, uppfyller kraven för akademisk utbildning i Storbritannien (QAA 2011). Detta system gäller även vid validering för att tillgodoräkna sig annan utbildning eller yrkeserfarenhet (QAA 2010).

Det finns begränsad kännedom om förekomsten av antalet partnerskap mellan utländska lärosäten och utbildningsanordnare som själva saknar examensrätt för högskoleutbildning i Sverige. Förutom FEI känner vi till Hyper Island som erbjuder masterutbildningar inom media och kommunikation och "up-skillning"-program. Masterutbildningarna leder till BA och är utformade i samarbete med och ackrediterade av Teesside University.¹⁴ Hyper Island erbjuder även utbildningar inom yrkeshögskolan.

Under de senaste åren har snarlika samarbeten utvecklats mellan svenska lärosäten och andra aktörer. Exempelvis driver FEI, tillsammans med Högskolan Väst, högskoleutbildning som uppdragsutbildning, till bland annat fastighetsmäklare och till filosofie kandidat-examen i redovisning, marknadsföring och finansiell ekonomi.

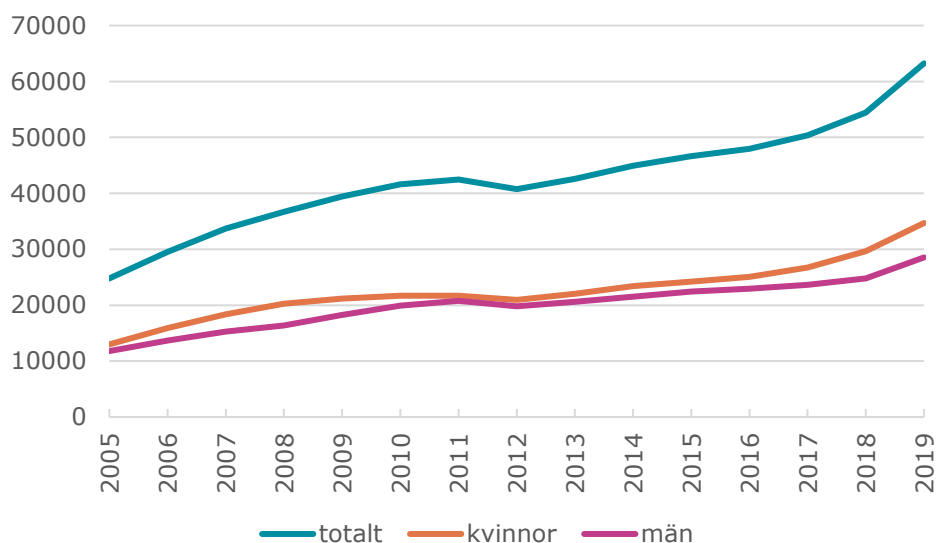
Yrkeshögskolan

Under de senaste 15 åren har yrkeshögskolan byggts ut i nästan samma takt som högskolan under 1990-talet. Utbildningsformen har skapat ett utbud av yrkesspecifika utbildningar på eftergymnasial nivå som är helt anpassade till arbetsmarknadens behov av yrkeskunskaper. Ökningen visar att arbetsmarknadens krav delvis har förändrats under 2000-talet och att andra utbildningsformer inte har kunnat möta de nya kraven.

Figur 6 visar antalet studerande vid yrkeshögskolor perioden 2005–2019, och det framgår att antalet ökade med nästan 90 procent fram till 2015. Myndigheten för yrkeshögskolan har fått ytterligare resurser under pandemin för en fortsatt utbyggnad. Det är en jämnare fördelning av kvinnor och män i yrkeshögskoleutbildningarna än det är i högskolan. Utbildningsformen verkar också vara viktig för uppsagda tjänstemän. Statistik från omställningsorganisationen TRR för tredje kvartalet 2020 visar att 46 procent av de som varit registrerade på TRR deltog i en yrkeshögskoleutbildning och 38 procent i en högskoleutbildning.

¹⁴ <https://www.hyperisland.com/masters-degree>

Figur 6 Antal studerande på yrkeshögskoleutbildningar

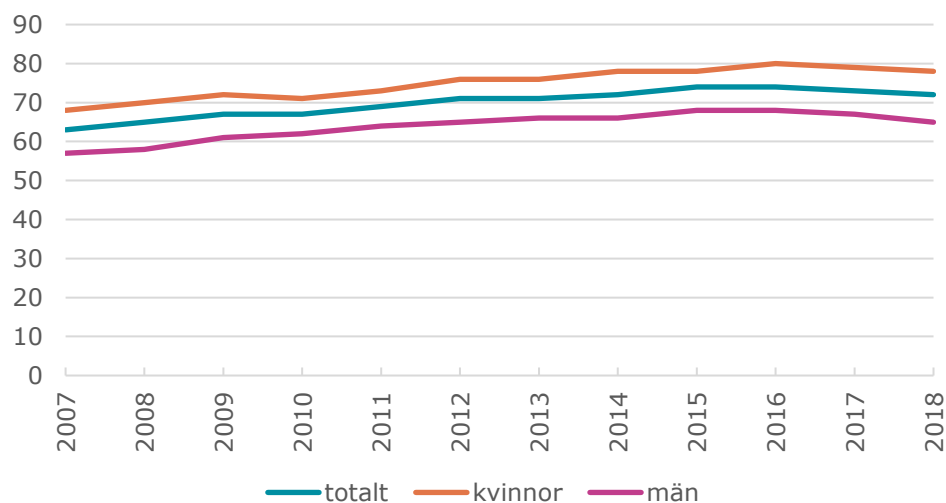

Källa: SCB.

Offentlig statistik visar att ungefär en tredjedel av de antagna till yrkeshögskolan 2019 hade en eftergymnasial utbildning om minst två år. Många högskoleutbildade går alltså en yrkeshögskoleutbildning för att byta yrkesbana och ställa om till områden med tydlig efterfrågan på arbetskraft. En del kanske också kompletterar med yrkeshögskola för att deras högskoleutbildning hade en svag koppling till arbetslivet. Däremot känner vi inte till statistik över andelen med en yrkeshögskoleexamen som går vidare till högskolan. Men övergångarna mellan utbildningsformerna kan öka på sikt om behoven av vidareutbildning under yrkeslivet ökar.

Andelen som tar en yrkeshögskoleexamen har ökat sedan 2007 (figur 7), från 63 procent till 72 procent 2018. Precis som i högskolan är examensgraden högre bland kvinnor än bland män. MYH:s egna enkätuppföljningar av de examinerade sedan 2008 visar att 80–90 procent har en anställning ett år efter avslutad utbildning. Ungefär 70 procent svarar att de har ett arbete som matchar utbildningen. Lika stor andel anger att de hade arbete före påbörjad utbildning (sedan 2016), och de anser att de fick mer kvalificerade arbetsuppgifter efter utbildningen.

Figur 7 Andel examinerade av antagna som bedrivit studier på utbildningar som ger examen, %

Källa: SCB.

Under 2020 infördes korta utbildningar inom yrkeshögskolan, för att öka flexibiliteten och för att utbildningsformen bättre ska kunna möta behoven av kompetensutveckling (MYH 2021). Vanligaste utbildningslängden 2020 var sex veckor, och flest studerande fanns inom ekonomi, administration och försäljning. Av de korta utbildningarna var 84 procent distansutbildningar, vilket delvis kan bero på pandemin. Medelåldern var 39 år (SCB 2021).

Sedan 2018 har Saco drivit frågan om att öka yrkeshögskolans utbud av korta utbildningar för att möta akademikers behov av vidareutbildning. I dag bedriver Nackademin och Yrkesakademin korta utbildningar som är riktade till akademiker: en utbildning inom välfärdsteknik, riktad till sjuksköterskor, och en annan i batteriteknik som är riktad till ingenjörer. Yrkesakademin genomför utbildningen med Högskolan Väst och ett universitet i Zagreb.

Utbildningar utanför det offentliga utbildningssystemet

Långvarig kompetensbrist inom data och IT har gjort att vissa stora teknikföretag har bildat egna utbildningsföretag som erbjuder kortare utbildning för specifika kompetenser. Ett exempel är Google som tillsammans med olika partners har utvecklat halvårslånga utbildningar för specifika jobb inom sektorn.¹⁵ Deltagarna certifieras av Google, men certifikat erkänns även av andra arbetsgivare, vilket betyder att de kan arbeta i hela branschen. Google utgår ifrån att arbetsgivare söker personer med rätt kompetens snarare än examen från ett visst lärosäte.

¹⁵ Se <https://grow.google/certificates/>

IBM har utvecklat ett certifieringsprogram för sina utbildningar och kurser.¹⁶ Det används för att fastställa att både egna anställda och personal på andra arbetsplatser har förmåga att utföra vissa arbetsuppgifter och aktiviteter på en viss nivå. För vissa arbetsgivare kommer den här typen av utbildning att vara ett alternativ till en längre IT-utbildning på högskolenivå, i synnerhet om den snabbt leder till jobb. Särskilt attraktivt kan det vara i länder där den privatekonomiska kostnaden för högskolestudier är hög.

Det finns skillnader mellan länder. Storbritannien, Kina och USA är i framkant med att skapa nya sätt att studera och ta examen. Bland annat satsar de mycket på internationella studenter genom partnerskap eller andra former av samarbeten. Det finns också stora skillnader mellan olika aktörer på eftergymnasial nivå med avseende på genomförandet av utbildningen.

I andra länder används validering för att öka förutsättningarna att bygga vidare på sin utbildning eller för att korta ner studietiden. I Sverige har andra aktörer som exempelvis YH-anordnare eller privata aktörer lättare att anpassa sitt utbud utifrån de behov som finns hos olika studentgrupper.

Vad är det som gör att andra aktörer har lättare att anpassa sitt utbud till olika målgrupper och hur ser högskolans förutsättningar ut att göra det på sikt? Vad är det som driver dessa förändringar och vad har det för bäring på akademien? Det är frågor som vi belyser i nästa kapitel.

¹⁶ Se <https://www.ibm.com/training/credentials>

Utbildning och kvalifikationer

Förändringar av högskolans mål

Formellt lärande sker i utbildningsystemet, som regleras av lagar, förordningar och föreskrifter och kvalitetssäkras av olika myndigheter. Riksdag och regering beslutar om målen för formell utbildning genom bland annat läroplaner och examensordningar. I högskolan anger examensordningen målen som ska uppnås för en examen (1993:100). Examensmålen är ett viktigt styrinstrument för högskoleutbildningen, och därför har examenstrukturen varit föremål för flera förändringar sedan början av 1900-talet.

Utbildningens innehåll och omfattning har länge varit utgångspunkten för examensstrukturen och dominerat målen med formell utbildning, oavsett utbildningens ämne eller nivå. Det märks i synnerhet i nationella och internationella system för att klassificera utbildning på olika nivåer och inriktningar (SUN/ISCED). Sedan 1960-talet klassificeras utbildningars nivå utifrån längd, och inriktningen utifrån ämnesinnehåll. Denna struktur speglades också i målen för den högre utbildningen under perioden 1900–1950.

I början av 1900-talet reglerades examina genom kungliga examensstadgor som fanns för teologisk-filosofisk examen, teologiska examina, juridiska examina, medicinska examina och filosofiska examina (SOU 2015). I 1953 års stadgar angavs kraven för juridisk examen utifrån utbildningarnas undervisningsvolym, organisation, ämnen och innehåll. Dessutom förekom förkunskapskrav i vissa ämnen eller krav på utbildningsinriktningar från gymnasiet. Juridisk examen bestod exempelvis av tre olika delar som var och en omfattade flera ämnen och en beskrivning av deras innehåll. När det gäller innehållsbeskrivning inom ämnet ekonomisk samhällsvetenskap skulle studenten exempelvis kunna styrka kunskaper i "nationalekonomins deskriptiva delar, särskilt penning- och kreditväsendet samt socialpolitiken; huvudpunkterna i ekonomisk teori och politik; orientering om viktigare ekonomiskt och statistiskt källmaterial" (SOU 1953:16). Kraven för examen var alltså många och centralt detaljerade.

Högskolans uppgifter lagstodgades i 1977 års högskolereform. I korthet innebar det att forskning kopplades till utbildningen, och att utbildningen kopplades till arbetsmarknaden genom yrke och bransch (1977:218). Utbildningar genomfördes i linjer och kurser, och riksdagen beslutade om linjernas namn, poäng och inriktning. Allmänna linjer utformades för att förbereda studenterna för yrkeslivet, och för dessa fanns en central utbildningsplan som fastställdes av Universitets- och högskoleämbetet. Centrala utbildningsplaner var ett viktigt instrument för att styra högskole-

utbildningen. I de centrala utbildningsplanerna angavs linjernas huvudsakliga syfte och upplägg (UBU 1982/83:6).

Utbildningsplanerna var i regel allmänt hållna, och planen för till exempel journalistlinjen omfattade inriktning, organisation och omfattning. Den angav också att utbildningen ska ge studenterna förmågor som de har nytta av i yrket: "Journalistlinjen ska ge sådana kunskaper och färdigheter samt sådan samhällsvetenskaplig orientering och kritisk skolning som fodras för yrkesverksamhet inom massmedier och informationsuppgifter" (SOU 2987:50).

En effekt av 1977 års högskolereform var att beslut om utbildningarnas innehåll decentraliserades till lärosätena. De lokala styrelserna för linjerna, så kallade linjenämnder, hade frihet att besluta om en utbildnings kursplan inom den centrala planens ramar. Reformen stärkte lärosätenas autonomi och förklarar varför det finns skillnader i utbildningar mellan olika lärosäten. Med 1977 års högskolereform togs även examina bort och ersattes med ett utbildningsbevis som studenten fick vid godkänt resultat på en utbildning (SOU 2015:70).

En annan viktig förändring kom 1993 då de centralt reglerade linjeprogrammen ersattes med en examensordning. Man återinförde alltså examina eftersom det ansågs främja högskoleutbildningens kvalitet, ge bättre information till sökande och avnämare, och en tydligare bild av svensk högskoleutbildning vid internationella jämförelser (SOU 2015:70).

Reformen 1993 innebar också ett skifte i styrningen av högskolans verksamhet, från detaljstyrning till målstyrning. Med målstyrning fick högskolan större frihet i fråga om studieorganisation, utbildningsutbud och antagning av studenter. Utgångspunkten var att olika organisatoriska och innehållsliga upplägg av en utbildning kunde leda till samma mål. Högskolorna kunde fritt välja hur de skulle genomföra de politiskt satta målen. Den ökade friheten medförde också ett ökat ansvar för verksamhetens resultat och kvalitet, vilket skärpte kraven på uppföljning och utvärdering.

Målen för den högre utbildningen har förändrats mycket under 1900-talet. Utvecklingen har gått från centralt reglerad utbildning till en resultat- och målbaserad styrning som sågs som nödvändig för att decentralisera högre utbildning. Samtidigt har fokus flyttats från innehåll i utbildningen till resultat av lärandet. Det har i sin tur medfört att det blivit lättare att jämföra utbildningar både nationellt och internationellt.

Bolognadeklarationen och Lissabonkonventionen

Den 19 juni 1999 undertecknades Bolognadeklarationen av företrädare för 29 europeiska länder. Syftet var att utveckla en enhetlig europeisk arena för högre utbildning, The European Higher Education Area (EHEA), som främjar mobilitet och anställningsbarhet i Europa (Kommissionen 2020). I dag är 45 länder anslutna till detta europeiska samarbete.

Ett viktigt mål var att införa ett system med tydliga och jämförbara examina (UHR 2020). Det var en utmaning eftersom det finns stora skillnader mellan olika länders utbildnings- och examenssystem. Flera länder har tudelade examenssystem, ett för universitetsutbildning och ett för yrkesinriktad utbildning. Vissa saknar centrala regleringar, vilket innebär att det enskilda lärosätet bestämmer vilka examina som ska utfärdas. Dessutom kan olika länder ha utbildningar med varierande innehåll och längd trots att de leder till samma examina.

Möjligheten att jämföra examina inom EU förutsatte en gemensam struktur för att formulera utbildningarnas mål och nivå. En sådan struktur antogs av medlemsländerna 2005,¹⁷ och den delar in högre utbildning i tre nivåer: grundnivå (motsvarande kandidatexamen), avancerad nivå (magister- och masterexamen) och forskarnivå (doktorsexamen). Grundnivå innebär tre års studier, den avancerade nivån innebär ett år för magisterexamen och två år för en masterexamen, och den tredje nivån är forskarutbildningen som är fyraårig. Varje nivå bygger på och förutsätter studier på en tidigare nivå (EHEA:2021). Målen i examina formuleras utifrån resultat som studenterna förväntas uppnå på respektive nivå. Utgångspunkten för läranderesultaten är Dublindeskriptorerna som är referenspunkter för kunskaper, förmågor och kompetenser som ska uppnås inom varje nivå.

Ett av de viktigaste instrumenten för att uppnå målen i Bologna-deklarationen är den så kallade Lissabonkonventionen som undertecknades 1997. Lissabonkonventionen innebär att medlemsländerna ansluter sig till att erkänna varandras utbildningar för tillträde till utbildning, tillgodoräkning av utbildning och antagning till fortsatta studier. En vägledande princip i tillämpningen av konventionen är att tillgodoräkning av högskoleutbildning skall präglas av generositet för att öka möjligheterna för studenter att röra sig både inom och utom landet. Endast om det finns stora och betydelsefulla skillnader mellan länders utbildningar kan erkännande helt eller delvis nekas (prop. 2001/02:15).

Skillnader i utbildningars genomförande, innehåll och längd har länge varit en tröskel för att jämföra examina i högre utbildning. Det har skapat hinder för tillgodoräkning av tidigare studier och gjort det svårare för individer att få tillträde till högskoleutbildning på avancerad nivå.

¹⁷ <http://www.ehea.info/cid102059/wg-frameworks-qualification-2003-2005.html>

När lärande definieras i termer av läranderesultat går det att jämföra utbildningar utan att de behöver vara identiska till längd, utformning eller innehåll. Det beror på att jämförelsen sker utifrån "vad" individen kan i stället för "hur" individen har nått kunnandet. Det möjliggör också för flera vägar att nå samma kompetens, exempelvis genom informellt- och icke-formellt lärande.

Validering av högre utbildning

Lärandet sker på många nivåer och i olika former. Det sker i utbildningssystemet, på arbetsplatsen och fritiden. Lärandet kan delas in i tre former; informellt-, icke-formellt- och formellt. Det lärande som sker i vardagen kallas för informellt lärande. Det sker ofta oavsiktligt och pågår löpande. När lärandet har ett syfte och är strukturerat utifrån ett eller flera mål är det formellt- eller icke-formellt (JU:2021). Formellt lärande är reglerat medan icke-formellt lärande är oreglerat, till exempel privata utbildningar.

Möjligheten att tillvarata olika former av lärande för behörighet till och tillgodoräknande av högre utbildning har diskuterats sedan början av 2000-talet. I propositionen Den öppna högskolan (2001/01:15) föreslog den dåvarande regeringen att den som ansöker till högskolan skulle kunna få sin reella kompetens prövad i förhållande till behörighetskraven för den sökta utbildningen. Reell kompetens definieras som en persons samlade kompetens, oavsett om det finns formella bevis för den eller inte.

År 2003 infördes regler som innebär att en sökande till högskolan kan vara behörig genom sin reella kompetens (SFS 2002:761). Rätten att tillgodoräkna sig utbildning utifrån reell kompetens har varit oförändrad sedan universitets- och högskolereformen 1993 (Högskoleverket 2009:21). Trots att det har funnits stöd för validering i högskolelagen sedan början av 2000-talet har det skett i begränsad omfattning. Det finns flera skäl till det, varav lagstiftningen utgör ett. Enligt lagstiftningen ska individens reella kompetens i huvudsak svara mot behörighetskraven eller målen för utbildningen. Det gäller både omfattning och innehåll. Det gör att lärosäten inte kan validera annan kompetens eller motsvarande lärande som inhämtats på annat sätt.

Valideringsdelegationen har föreslagit att validering av reell kompetens för att få behörighet till och tillgodoräkna sig högskoleutbildning ska anpassas utifrån principen om generöst och flexibelt tillgodoräknande (SOU 2018:29). Det innebär att ett erkännande endast ska nekas om det går att påvisa väsentliga skillnader i fråga om resultat av lärandet. Förslaget innebär ett skifte från tidigare synsätt; i stället för likheter bedöms förekomsten av skillnader mellan individers reella kompetens och kraven för behörighet/resultat av utbildningen.

Valideringsdelegationen har föreslagit att bedömning av reell kompetens utvidgas till att gälla kvalifikationer som utvecklas i informella och icke-

formella sammanhang. Dessutom har delegationen föreslagit att bedömningen av reell kompetens också ska gälla kvalifikationer från informella och icke-formella sammanhang. I nästa avsnitt diskuterar vi vad det kan innebära i praktiken.

Kvalifikationer

En kvalifikation är ett bevis på att individen har den kompetens som krävs för att utföra ett arbete eller en uppgift. Beviset är det formella resultatet av en bedömnings- och valideringsprocess, och lämnas ut när ett behörigt organ fastställer att en person har uppnått läranderesultat enligt en viss standard (ESCO).¹⁸ I praktiken innebär det att den kompetens som individen har fått under lärandeprocessen (exempelvis utbildning) prövas genom tillförlitliga metoder (exempelvis examination). Syftet är att säkerställa att individen uppfyller kraven (exempelvis målen i en utbildning) för att få kvalifikationen (examen). Kvalifikationen är ett dokumenterat resultat av lärande, i form av en examen, ett certifikat, ett diplom eller en auktorisation.

I Sverige finns reglerade och icke-reglerade kvalifikationer. Till reglerade kvalifikationer hör alla författningsreglerade examina och vissa yrkeskvalifikationer, till exempel legitimationsyrken. Det finns oftast ett lagrum som beskriver vilka kompetenskrav som ska uppfyllas för att utfärda en reglerad kvalifikation. En behörig myndighet har ansvaret för att utfärda och kvalitetssäkra legitimationen. Exempelvis är det Skolverket som utfärdar kvalifikationen lärarlegitimation, och läkarlegitimation utfärdas av Socialstyrelsen.

Ett yrke kan ha lagfästa kvalifikationskrav i ett land men inte i andra. De forna Sovjetstaterna har många reglerade kvalifikationer, exempelvis Ukraina och Belarus. I dessa länder har staten haft en central roll i att utforma kompetenskrav för olika yrken. I övergången från centralstyrd ekonomi till marknadsekonomi har erfarenheter från dessa länder visat att kvalifikationskraven ofta saknat relevans och inte efterfrågats på arbetsmarknaden.¹⁹ Det finns även länder i Europa som i stor utsträckning lagstiftar om kompetenskrav för olika yrken och arbetsuppgifter. Ett exempel är Frankrike med 240 reglerade kvalifikationer.²⁰

Arbetsmarknaden är dynamisk och arbetsuppgifterna i många yrken förändras med tekniska framsteg. Regleringar av kvalifikationer innebär att det är tydligt vilka krav som gäller för att utöva ett visst yrke, men det gör det också svårt att få alternativa utbildningsvägar in i det. Fördelen är att det finns tydliga kvalitetskrav, nackdelen är att det är svårt att bredda rekryteringen när det råder brist på kompetens. Lagstiftningen måste

¹⁸ <https://ec.europa.eu/esco/portal/qualification?resetLanguage=true&newLanguage=sv>

¹⁹ Rådets rekommendationer (2017/C 189/03) om EQF.

²⁰ [http://ec.europa.eu/growth/tools-](http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regprof/index.cfm?action=map_regulations®ulation_type=LIC®ulation_type=TIT®ulation_type=RES)

[databases/regprof/index.cfm?action=map_regulations®ulation_type=LIC®ulation_type=TIT®ulation_type=RES](http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regprof/index.cfm?action=map_regulations®ulation_type=LIC®ulation_type=TIT®ulation_type=RES)

också återkommande revideras när arbetsuppgifternas innehåll förändras. Därför kan det behövas en viss flexibilitet i kraven för vissa yrken.

Sverige tillhör de länder i Europa med minst antal reglerade kvalifikationer (SOU 2014:19). Dessutom är utbildningsmarknaden till stor del oreglerad, vilket sammantaget har medfört att mycket lärande i Sverige sker informellt och icke-formellt via många olika utbildningsanordnare. Enligt Valideringsdelegationen finns ett stort utbud av utbildningar hos privata utbildningsanordnare, studieförbund, folkhögskolor, branschorganisationer och enskilda arbetsgivare. Många håller hög kvalitet och kan jämföras med en högskoleutbildning (SOU 2018:29). Det finns också anordnare som erbjuder avgiftsbelagd utbildning som inte resulterar i den kompetens som krävs för att studera vidare eller för att bli gångbar på arbetsmarknaden. Kraven på kvalitetssäkring är lägre för det informella och/eller icke-formella lärandet än för det formella lärandet (det offentliga utbildningssystemet), och därför krävs det andra sätt att säkerställa nivå, kvalitet och resultat.

Genom att upprätta kompetensstandarder kan man säkerställa att icke-formellt och informellt lärande uppfyller motsvarande krav på nivå och kvalitet som formellt lärande. Kompetensstandarder formuleras av parterna på arbetsmarknaden, medan det är staten som anger kvalifikationskraven för formellt lärande i form av examensmål. Arbetsmarknadsparterna definierar tillsammans de krav som är väsentliga för ett visst arbete eller ett visst yrke. Baserat på dessa beskrivningar upprättar parterna kraven för en kvalifikation och säkerställer att kraven uppdateras i takt med att arbetsmarknaden förändras.

Kvalifikationer i form av certifikat eller auktorisationer utfärdas av exempelvis branscher, fackförbund eller partsgemensamma organisationer. Det finns olika skäl till att branscher upprätthåller och tillhandahåller kvalifikationer. Ett skäl är att utbildning och yrkesutövning ska vara likvärdig och hålla en viss kvalitet, och att kvalifikationskraven blir vägledande när man utformar utbildningar. Ett annat skäl är att skapa karriärvägar genom att koppla lön till kompetenskrav eller till en viss kompetensnivå, exempelvis genom "kompetensstegar". Kvalifikationskrav kan också användas för att utforma och kvalitetssäkra valideringsmodeller.

Redovisningsbranschens arbetsgivarorganisationer FAR (Föreningen auktoriserade revisorer) och SRF (Sveriges redovisningskonsulters förbund) utfärdar kvalifikationen "auktoriserad redovisningskonsult". Auktorisationen är en kvalitetsstämpel som säkerställer att redovisningsekonomerna har den kompetens som krävs på arbetsmarknaden (SRF 2021 Auktorisation).

För att bli auktoriserad redovisningskonsult måste redovisningsekonomen uppfylla antagningskraven, bland annat krav på genomgången utbildning

och/eller yrkeserfarenhet. Det finns flera sätt att nå utbildningskraven, bland annat genom högskoleutbildning, yrkeshögskoleutbildning eller branschens egen distansutbildning samt tre års yrkeserfarenhet. De som saknar teoretisk utbildning kan också uppfylla antagningskraven om de har arbetat som redovisningsekonomer i åtta år.

Tabell 1 Antagningskrav till auktorisation som redovisningskonsult (SRF)

	Högskoleutbildning	Eftergymnasial yrkesutbildning YH	Srf konsulternas Auktorisationsutbildning PUB	8-årsregeln Praktiker
Teori	Högskoleexamen i ekonomi eller enstaka kurser om minst 120 högskolepoäng	Minst 2 år YH-utbildning motsvarande minst 400 YH-poäng inklusive LIA	Srf konsulternas distansutbildning	8-års yrkeserfarenhet inom redovisning/revision

Fastighetsbranschens utbildningsnämnd (FASTUN) företräder fastighetsbranschen i utbildnings- och kompetensfrågor och finansieras genom kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter. I deras uppdrag ingår att upprätta och utveckla kvalifikationskrav för yrkesroller inom fastighetsbranschen. Syftet är att kompetenssäkra branschen genom att synliggöra vilka krav som gäller för yrkesutövning, oberoende av utbildning och utbildningsnivå (FASTUN 2021 Yrkeskrav).

Forum Carpe är en kommungemensam funktion för kompetens- och verksamhetsutveckling inom funktionshinderområdet i Stockholms län. Man har tagit fram yrkeskrav för olika befattningar inom funktionshinderområdet, exempelvis boendestödjare. Yrkeskraven ligger till grund för rekrytering och kompetensutveckling av personal i bland annat Stockholm och Örebro. Yrkeskraven tillämpas även för att öka möjligheten för personal inom funktionshinderområdet att få tillgång till karriärvägar, personlig utveckling och löneutveckling (Forum Carpe 2021).

Kompetensstandarder används även för att utforma och kvalitetssäkra valideringsmodeller. Projektet Branschvalidering – operativ och strategisk samverkan (BOSS) har delvis finansierats av Europeiska socialfonden. Det vänder sig till företrädare för centrala branscher som arbetar med att utveckla och kvalitetssäkra validering av yrkeskompetens. MYH är projektägare och ett 20-tal branscher (vård, omsorg, transport, handel, industri m.fl.) har valt att gå samman i projektet.

Under 2020 tillförde regeringen 10 miljoner kronor för att utveckla branschvalidering som ska främja kompetensförsörjningen.²¹ MYH får lämna statsbidrag till arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer och till partsgemensamma organisationer som är nödvändiga för att genomföra

²¹ Pressmeddelande från Utbildningsdepartementet (2021) 10 miljoner kronor i nytt statsbidrag för utveckling av branschvalidering som ska främja kompetensförsörjningen.
<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/05/10-miljoner-kronor-i-nytt-statsbidrag-for-utveckling-av-branschvalidering-som-ska-framja-kompetensforsorjningen/>

insatserna. Syftet med statsbidraget är att främja kompetensförsörjning och kompetensutveckling genom förbättrad tillgång till validering i arbetslivet. Projektets aktiviteter bygger på den svenska referensramen för kvalifikationer samt standard och riktlinjer för branschvalidering av yrkeskompetens. Målet är att kvalifikationerna ska inplaceras i referensramen för att synliggöra och underlätta jämförelser av kompetenskraven på arbetsmarknaden.

Referensram för kvalifikationer

Sveriges referensram för kvalifikationer (SeQF) är ett verktyg för att synliggöra resultat av lärande, oavsett om det har förvärvats genom utbildning, i arbetslivet eller på fritiden. Med den svenska referensramen och den gemensamma europeiska referensramen för kvalifikationer (EQF) blir det lättare att jämföra kvalifikationer från olika länder och sammanhang.²² SeQF bygger på EQF och omfattar åtta kvalifikationsnivåer. På varje nivå anges kraven för att nå ett visst resultat av lärande.²³

SeQF inkluderar både författningsreglerade kvalifikationer och kvalifikationer som utfärdas utanför det offentliga utbildningsystemet. Till skillnad mot Bolognadeklarationen inkluderar SeQF kvalifikationer på alla nivåer för formella, icke-formella och informella kvalifikationer. SeQF är förenlig med, men ersätter inte, den europeiska övergripande referensramen för examina inom högskoleområdet (QF-EHEA) som utarbetades inom ramen för Bolognaprocessen.²⁴

Regeringen har placerat in samtliga författningsreglerade examina i SeQF, det vill säga alla examina som finns inom det offentliga utbildningsystemet. Utfärdare av informella och icke-formella kvalifikationer kan ansöka hos MYH för att få dessa inplacerade i SeQF. Ett beslut om inplacering gäller i tio år och kostnaden för ansökan är 10 000 kronor. MYH utövar tillsyn av dessa kvalifikationer vid ett tillfälle under tiden som beslutet gäller.

På en oregrerad arbetsmarknad kan det hända att aktörer inte är överens om kraven för att nå en viss kvalifikation. Fördelen med att få en kvalifikation inplacerad är att övriga aktörer måste anpassa sig till den normen. Det ger också fördelar när det förekommer krav på en viss kompetens för till exempel vissa jobb, lönesättning, i upphandlingar och vid antagning till utbildningar. Därför är det viktigt att beslut om att inplacera kvalifikationer i SeQF säkerställer att kvalifikationerna har rätt nivå, kvalitet och gångbarhet på arbetsmarknaden.

År 2010 gav regeringen MYH i uppdrag att utveckla en modell för hur kvalifikationer utanför det offentliga systemet skulle kopplas till SeQF. I

²² Rådets rekommendationer (2017/C 189/03) om EQF.

²³ <https://europa.eu/europass/sv/european-qualifications-framework-efq>

²⁴ Rådets rekommendationer (2017/C 189/03) om EQF.

återrapporteringen 2011 presenterade myndigheten kvalitetskriterier som utfärdare av informella och icke-formella kvalifikationer ska uppfylla. Bland annat ska kvalifikationerna ha nationell legitimitet inom arbetslivet eller utbildningsvärlden, vilket ska säkerställas dels genom utfärdarens systematiska kvalitetssäkringsarbete, dels genom det nationella rådet för kvalifikationer.²⁵

Arbetsmarknadens parter har en central roll i kvalitetssäkringsprocessen, för utan dem går det inte att säkerställa kvaliteten, nivån eller gångbarheten på arbetsmarknaden. Utan konsensus från parterna på arbetsmarknaden riskerar grundidén med SeQF att undergrävas och risken finns att det leder till att MYH placerar samma kvalifikationer på olika nivåer. Det blir då omöjligt att jämföra kvalifikationerna och referensramen förlorar sitt syfte och värde för kompetensförsörjningen.

Sedan 2016 har det totalt inkommit 75 ansökningar om att nivå placera informella-och icke-formella kvalifikationer i SeQF. Av dessa har 19 fått beslut om inplacering.²⁶

Tabell 2 Samtliga nivåplacerade kvalifikationer på nivå 6 i SeQF

Namn	Examen eller motsvarande	Nivå
Diplomerad montessoripedagog	Diplom	6
Examina på universitet och högskola, grundnivå	Examina på grundnivå	6
Försvarshögskolan, kandidatprogram, grundnivå	Examina på grundnivå	6
Kvalificerad yrkeshögskoleexamen	Examen	6
Marknadsekonom DIHM	Diplom	6
Performing Artist	Examina på avancerad nivå	6
Platschef - Bygg och anläggning	Examen	6
Sveriges lantbruksuniversitet, program på grundnivå	Examina på grundnivå	6

Källa: <https://www.seqf.se/sv/Sa-funkar-det/Sok-kvalifikation/>

Hittills har inga icke-formella eller informella kvalifikationer inplacerats på de två högsta nivåerna i SeQF. På nivå sex har regeringen placerat kandidatexamen, och där finns även fyra informella och icke-formella kvalifikationer (tabell 2). Bland dessa finns diplomerad montessoripedagog, marknadsekonom, *performing artist* och platschef inom bygg och anläggning.

Flera länder i Europa har reserverat de tre översta nivåerna i sina nationella kvalifikationsramverk till högskoleutbildningen, bland annat Danmark och Rumänien. Andra länder, till exempel Tyskland, försöker göra så att kvalifikationer som förvärvats utanför den akademiska världen kan hamna på nivå 6–8.

²⁵ YH 2011/498 Modell för att inkludera kvalifikationer utanför det offentliga utbildningssystemet i det svenska ramverket för kvalifikationer – NQF.

²⁶ Mejlkorrespondens (2021-09-10) MYH, Ansökan SeQF.

I förarbetet till SeQF har det funnits en bred konsensus i den rådgivande arbetsgruppen, referensgruppen och i MYH:s möten med olika intressenter, att den svenska referensramen för kvalifikationer ska spegla både akademiska kvalifikationer och lärande som är förvärvat utanför det formella utbildningssystemet (prop. 2014/15:107).

De som har lednings- och samordningsfunktioner på olika nivåer inom samhället och arbetslivet kan behöva både djupa kunskaper och kompetens att hantera komplexa situationer. Men det behöver inte förutsätta formellt lärande utan kan bygga på informellt kunnande och lärande. Därför är den svenska referensramen utformad för att inkludera kvalifikationer från alla typer av lärande på samtliga nivåer. Den som utfärdar kvalifikationer som är i nivå med forskarutbildning kan därmed ansöka om att inplacera motsvarande kvalifikationer på samma nivå.

I delbetänkandet Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande, (SOU 2018:29) föreslår Valideringsdelegationen att bestämmelserna om tillgodoräknade i högskoleförordningen ska anpassas utifrån principen om generöst och flexibelt tillgodoräknande samt utvidgas till att även gälla det kunnande som utvecklas i informella och icke-formella sammanhang. Enligt förslaget ska det stå i högskoleförordningen att en student har rätt att tillgodogöra sig högskoleutbildning om studenten har de kunskaper och färdigheter som har ”dokumenterats i en kvalifikation som anges i bilagan till förordningen (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande eller som enligt beslut enligt den förordningen motsvarar en nivå i referensramen”.²⁷

Det innebär att en student har rätt att tillgodogöra sig högskoleutbildning om det inte finns ”en väsentlig skillnad mellan de kunskaper och färdigheter som [studenten åberopar] och målen för utbildningen”. Det gäller alltså även sådant lärande som har förvärvats i icke-formella och informella sammanhang, i form av certifikat eller auktorisationer.

²⁷ Delbetänkandet Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande, SOU 2018:29, s. 35–36.

Ett gemensamt europeiskt meriteringsystem

Mikromeriter (*micro credentials*) är ett bevis på att en individ har uppnått ett läranderesultat som motsvarar en delkvalifikation, det vill säga en kortare utbildning eller kurs eller modul.²⁸ Mikromeriter är inte tänkt att ersätta nationella poängsystem utan ska komplettera de vanliga poängsystemen (Strategi för mikrokrediter:2021).

Mikromeriter har presenterats som ett av EU:s "flaggskepp" för att möta behoven av kompetensutveckling och omställning till följd av struktur-omvandlingen på arbetsmarknaden (Skills agenda:2020). De är särskilt användbara vid korta och flexibla utbildningar eller för att komplettera eller avsluta påbörjade studier. Mikromeriter ger individer ett bevis på sin kompetens trots att lärandet är av mycket liten omfattning (till exempel en veckas utbildning) eller trots att "lärandeaktiviteten" inte genererar några formella poäng. Det kan exempelvis gälla en icke-poänggivande uppdragsutbildning eller privat företagsutbildning. Tanken är de ändå kan värderas och översättas till sådana poäng genom mikromeriter.

IBM ordnar både intern och extern utbildning som leder till mikrokrediter, och mikrokrediterna kan erkännas och valideras till högskolepoäng i samarbete med Northeastern University.²⁹ På så sätt kan personen få behörighet till eller tillgodoräkna sig tre akademiska magisterprogram inom dataanalys, projektledning och portföljhantering vid det universitetet. Branschkunskap som utvecklas på IBM konverteras alltså till högskolepoäng.

Mikrokrediter gör det lättare att jämföra olika lärandeformer och underlättar övergångar mellan dem. En växande och oreglerad utbildningsmarknad har gjort det svårt för arbetsgivare och det formella utbildningssystemet att värdera utbildningens kvalitet hos olika aktörer. För att öka mikrokrediternas kvalitet och legitimitet har EU tagit initiativ till gemensamma standarder. EU-kommissionen har tillsatt ett samråd som ska föreslå gemensamma definitioner och standarder för en europeisk strategi för att kvalitetssäkra mikromeriter i Europa. Anledningen är att det finns olika sätt att värdera läranderesultat och att de inte är tillräckligt transparenta. Erkännandeprocesserna är inte heller tillräckligt harmoniserade.

Våren 2021 pågick ett öppet Europeiskt samråd om en gemensam standard och utformning av mikrokrediter. Standardiseringen ska vara ett minimikrav för kvalitet, transparens, gränsöverskridande jämförbarhet och erkännande av mikrokrediter.³⁰

²⁸ EU Kommissionen (2021) En europeisk strategi för mikrokrediter.

²⁹ <https://www.ibm.com/blogs/ibm-training/northeastern-university-ibm-turning-digital-badges-academic-credentials-will-create-opportunities-better-college-graduates/>

³⁰ Roadmap (2021) A European Approach to micro-credentials for lifelong learning and employability.

Vilka är de tänkbara konsekvenserna av detta initiativ? Syftet med mikrokrediter är inte att ersätta befintliga poängsystem, men systemen måste ändå förhålla sig till varandra. Om mikrokrediter ska kunna konverteras till formella poängsystem (t.ex. akademiska poäng) måste icke-formellt och informellt lärande formaliseras. Det finns flera tänkbara utmaningar med det.

För det första är det svårt att validera det jämförande värdet av mikrokrediter och högskolepoäng. Hur ska ett lärosäte eller en arbetsgivare kunna bedöma huruvida ett visst antal mikrokrediter motsvarar värdet av ett visst antal högskolepoäng och vice versa utifrån olika läranderesultat? Om läranderesultaten är identiska kan det i teorin genomföras, men i praktiken är det mycket svårt för en lärare eller arbetsgivare att avgöra om olika former av lärande motsvarar samma nivå och utfall i poäng.

Det kan bli kontraproduktivt att formalisera informellt och icke-formellt lärande. Eftersom de inte är standardiserade kan de lätt anpassas till kort-siktiga behov, till skillnad från lärande i formell utbildning. Denna aspekt är viktig för yrkesverksamma som behöver nya färdigheter och kunskaper och för företag som på kort tid får nya behov.

Ytterligare en utmaning med mikrokrediter är att de saknar legitimitet och inte är gångbara bland arbetsgivare och i det formella utbildningssystemet. Mikrokrediter presenterades redan 2012 av EU-kommissionen men har inte använts i någon större omfattning av olika medlemsländer.

Sammanfattande kommentarer

Arbetsmarknadens krav på formell utbildning har ökat trendmässigt och 2020 krävs det minst gymnasial utbildning för att etablera sig på arbetsmarknaden. För många jobb krävs det eftergymnasial utbildning och 2020 hade cirka 45 procent av kärnan av arbetskraften en eftergymnasial utbildning. Efterfrågan på kvalificerad utbildning kan förväntas öka framöver bland annat för att den fortsatta tekniska utveckling kommer förändra många jobb för högskoleutbildade i såväl offentlig som privat sektor. Samtidigt är det brist på kvalificerad kompetens inom flera yrkesområden, och vissa brister kan mildras genom ökad vidareutbildning och fortbildning av redan sysselsatta.

Under 2000-talet har den eftergymnasiala utbildningen breddats på flera sätt för att möta arbetsmarknadens krav på mer kvalificerad yrkesutbildning. Yrkehögskolan har expanderat i samma takt som högskolan gjorde på 1990-talet och regeringen har avsatt resurser till en fortsatt utbyggnad. Ungefär en tredjedel av deltagarna har eftergymnasial utbildningsbakgrund och det finns utbildningar som är på samma nivå som en kandidatexamen i högskolan när det gäller lärande. Vissa högskolor ger yrkehögskoleutbildningar som då får en forskningsanknytning.

En annan väg till kvalificerad kompetens har byggts upp genom samarbeten mellan privata utbildningsanordnare och högskolor utomlands. Exempelvis finns det privata utbildningsanordnare i Sverige, utan examenstillstånd, som bedriver utbildning som valideras till en examen av en högskola i ett annat land. Utbildningstiden är ofta kortare än i det offentliga utbildningssystemet, vilket kan efterfrågas av både sysselsatta och arbetsgivare med långsiktiga kompetensbehov.

Det finns utbildningar inom bland annat media och kommunikation som ligger utanför högskolan, men som leder till att deltagarna konkurrerar om samma jobb som högskolestudenter inom området. Det ökade utbudet av aktörer som erbjuder eftergymnasial utbildning har lett till att det i dag finns fler vägar för att nå samma kvalifikation. Utvecklingen är delvis en effekt av politiska önskemål att kunskaper och kompetens ska valideras i högre grad, både på arbetsmarknaden och i utbildningssystemet.

Regeringen har avsatt resurser för branschvalidering och utveckling av yrkeskvalifikationer i SeQF. Det finns flera fördelar med att placera in yrkeskvalifikationer i SeQF. För branschorganisationerna är referensramen ett verktyg som tydliggör vilken kompetens som krävs för specifika yrkesroller, branscher och verksamhetsområden. Kvalifikationer i SeQF gör det möjligt att validera individens formella, icke-formella och informella lärande. Därmed blir det enklare att synliggöra individens kompetens, vilket bidrar till snabbare rekrytering.

Det finns också problem med att placera kvalifikationer i SeQF, i synnerhet för ansökningar där det inte går att säkerställa att en kvalifikation är på rätt nivå, är gångbar på arbetsmarknaden eller är jämförbar med motsvarande kvalifikationer inom ett visst verksamhetsområde. Därför är det viktigt att arbetsmarknadens parter är med i beslutsprocessen om inplacering av informella och icke-formella kvalifikationer. Deras roll borde tydliggöras i lagstiftningen liksom kraven på legitimitet vid beslut om inplacering av kvalifikationer.

Arbetsmarknadens utveckling och behov av kompetens har lett till att utbildningsformer överlappar och att det kan vara svårt att orientera sig i systemet. Begreppet universitet är dessutom inte skyddat utan kan användas för vilken verksamhet som helst. Den användningen kan öka om det blir en stor ökning av kvalificerade utbildningar för kompetensutveckling och vidareutbildning – i synnerhet om högskolan inte får resurser för att utveckla och anpassa delar av sitt utbud till de högskoleutbildade som behöver kompetensutveckling och vidareutbildning.

All kvalificerad utbildning kan inte bedrivas i högskolan, men det är viktigt att all högskoleutbildning uppfyller de formella kraven. Övrig kvalificerad utbildning ska också hålla hög kvalitet och ge de kunskaper och kompetenser som utlovas.

För att kunna beskriva utvecklingen av den eftergymnasiala utbildningen måste vi veta vad som driver den. I denna rapport har vi beskrivit flera drivkrafter som har påverkat och kommer att påverka utbudet av och efterfrågan på eftergymnasial utbildning både nationellt och internationellt. Vår förhoppning är att denna rapport ska bidra till diskussioner om förutsättningarna för eftergymnasial utbildning av hög kvalitet och tillgången till kvalificerad utbildning för kompetensutveckling och vidareutbildning under yrkeslivet.

Källor

Andric A. och Regnér H. (2019). *Tillbaka till högskolan. Högskolans roll för kompetensutveckling och livslångt lärande, Saco-rapport, Stockholm.*

Andric A. och Regnér H. (2018). *Yrkehögskolan en väg till ny kunskap och kompetens, Saco-rapport, Stockholm.*

Anmälningar mot Högskolan Väst om uppdragsutbildningen Fastighetsmäklare, 120 högskolepoäng (reg nr 31-00286-19)
<https://www.uka.se/download/18.233a99f01784aaa5f55ca5d/1619005712540/Beslut%2031-00486-19%20och%2031-00286-19%20-%20webben.pdf>

Björklund A., Fredriksson P., Gustafsson J-E. och Öckert B. (2010). *Den svenska utbildningspolitikens arbetsmarknadseffekter: vad säger forskningen? Rapport 2010:13, IFAU.*

CSN (2018). *Var finns de som studerar utomlands?*
<https://www.csn.se/download/18.4a98997b1668798201b3576/1549451545538/Var%20finns%20de%20utlandsstuderande.pdf>

Department for Education (2017). *Alternative providers of higher education: Views of the validation and franchise process and innovation in the sector ISBN: 978-1-78105-820-6.*

DG EAC (2021). *Making EU more attractive for foreign students.*
https://ec.europa.eu/education/policies/international-cooperation/making-eu-more-attractive-foreign-students_en

Department of Education (2017). *Alternative providers of higher education: Views of the validation and franchise process and innovation in the sector.*
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/653057/Alternative_Providers_of_Higher_Education_-_Report.pdf

Department of Education (2021). *Degree awarding body.* <https://www.gov.uk/check-university-award-degree/recognised-bodies>

Department of Education (2020). *UK revenue from education related exports and transnational education activity in 2018.* <https://www.gov.uk/check-university-award-degree/recognised-bodies>

DG EAC (2021). *Making EU more attractive for foreign students.*
https://ec.europa.eu/education/policies/international-cooperation/making-eu-more-attractive-foreign-students_en

EHEA:2021, European higher education area <https://www.ehea.info/cid102059/wg-frameworks-qualification-2003-2005.html>

EU-kommissionen (2021) En europeisk strategi för mikrokrediter
https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/european-education-area/a-european-approach-to-micro-credentials_sv

Eurostat (2021). *Tertiary education statistics.* https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tertiary_education_statistics&oldid=507549

FASTUN (2021) Yrkeskrav <https://jobba-i-fastighetsbranschen.se/nagra-av-vara-yrkesroller/>

Fredriksson P., Oosterbeck H. och Öckert B. (2012). *Långsiktiga effekter av mindre klasser, Rapport 2012:5, IFAU*

Forum Carpe (2021) Yrkeskrav <https://etjanst.stockholm.se/ForumCarpe/larande-vardagsutveckling/verktygslada/carpes-yrkeskrav>

Forum Carpe yrkeskrav (2017). Region Örebro inriktningsdokument om titulaturer och utbildningskrav
<https://utveckling.regionorebrolan.se/contentassets/ff05a20ab0504680a8c81b68ef9ae012/inriktningsdokument-titulatur-2017-12-06-.pdf>

Företagsekonomiska institutet (2021). *Akademiska program på engelska.*
<https://www.fe.se/kurser/akademiska-kurser-med-hogskolepoang/>

Företagsekonomiska institutet (2021). *Fastighetsmäklare 120 hp.* <https://www.fe.se/wp-content/uploads/2021/03/Fastighetsm%C3%A4klare-120-hp-broschyr-2021.pdf>

Greatz, G. (2020). *Technological change and the Swedish labor market, Working paper 2020:19, IFAU*

- HESA, the Higher Education Statistics Agency Higher Education** (2020). *Student Statistics: UK, 2018/19 Qualifications achieved*. <https://www.hesa.ac.uk/news/16-01-2020/sb255-higher-education-student-statistics/qualifications>
- Högskoleverket** (2001). *Högskoleverkets utvärderingar – från bedömning av kvalitetsarbete till bedömning av kvalitet. Högskoleverkets rapportserie 2001:8 R.*
- Högskoleverket (2009:21)** Reell kompetens vid bedömning av behörighet och tillgodoräkningen <https://www.uka.se/download/18.12f25798156a345894e2bb6/1487841904032/0921R.pdf>
- Jonsson M. och Theobald E.** (2019). Förändrad arbetsmarknad – effekter på priser och löner, Phillipskurvan och Beveridgekurvan. *Penning-och valutapolitik 2019:1, Riksbanken s. 28–49.*
- JU** (2021) *Formellt, icke-formellt och informellt lärande*. <https://ju.se/center/encell/kunskapsbank/reportage/reportage/2018-01-02-formellt-icke-formellt-och-informellt-larande.html>
- Lag** (1993:792) *om tillstånd att utfärda vissa examina*. <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1993792-om-tillstand-att-utfarda-vissa-sfs-1993-792>
- Konjunkturinstitutet** (2018). *Konjunkturläget juni 2018, Stockholm.*
- Ljunglöf T. och Simonsen L.** (2020). *Lönar sig högre utbildning? Livslönerapport 2020. Saco-rapport.*
- MYH** (2021) *Korta utbildningar* <https://www.myh.se/Verksamhetsomraden/Yrkeshogskolan/For-utbildningsanordnare/Kort-utbildning-i-yrkeshogskolan-kurser-och-kurspaket/>
- European commission** (2021) *Micro-credentials – broadening learning opportunities for lifelong learning and employability*. <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12858-Micro-credentials>
- Nordin M.** (2008). *Ability and Rates of Return to Schooling - making use of the Swedish Enlistment Battery Test. Journal of Population Economics, 21, s. 703–717.*
- OECD** (2019). *Education at a glance, OECD, Paris.*
- OECD** (2017). *In-Depth Analysis of the Labour Market Relevance and Outcomes of Higher Education Systems: Analytical Framework and Country Practices Report, Enhancing Higher Education System Performance, OECD, Paris.*
- OECD** (2013). *What Are the Social Benefits of Education? Education Indicators in Focus, No. 10, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/5k4ddxn139vk-en>.*
- Office of students** (2018) *Regulatory framework for higher education in England* https://www.officeforstudents.org.uk/media/1406/ofs2018_01.pdf
- Pokarzhevskaya G. och Regnér H.** (2015). *Val av högskoleort. Regionala mönster bland kvinnor och män, Saco-rapport, Saco.*
- Proposition** (2001/02:15) *Den öppna högskolan*. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2001/08/prop.-20010215/>
- QAA** (2010) *External examiners' understanding and use of academic standards*. https://s3.eu-west-2.amazonaws.com/assets.creode.advancehe-document-manager/documents/hea/external-examiners-report_1581086309.pdf
- QAA** (2020) *UK Quality code for higher education*. <https://dera.ioe.ac.uk/19293/1/QC-general-introduction.pdf>
- QAA** (2010) *External examiners' understanding and use of academic standards.*
- QAA** (2011) *UK Quality code for higher education. Chapter B7 External examining.*
- QAA** (2021) *The Quality Evaluation and Enhancement of UK Transnational Higher Education Provision (TNE) PROVISION 2021-22 TO 2025-26 (Publication Date: 11 Mar 2021)* <https://www.qaa.ac.uk/international/transnational-education>
- Vinnova** (2021) *Vi behöver möta framtiden med rätt kompetens* <https://www.vinnova.se/nyheter/2021/09/behover-mota-framtiden-med-ratt-kompetens/>
- Regnér H.** (2020). *Förändrade behov av eftergymnasial utbildning, i Ackum Susanne (red.) Arbetsmarknad i förändring. En antologi om förbättrad omställning, Fores, Stockholm.*
- Regnér H. och Simonsen L.** (2016). *Högskoleutbildning lönar sig allt sämre, Saco-rapport.*
- Regnér H. och Simonsen L.** (2015). *Högskolans kvalitet och studenternas framtida inkomster, Saco-rapport.*

Santiago P., Tremblay K., Basri E. och Arnal E. (2008). *Tertiary Education for the Knowledge Society, Vol 1 Special features. Governance, funding, quality.* OECD, Paris.

Skaraborgs sjukhus (2021) *Betald vidareutbildning.* <https://www.vgregion.se/s/skaraborgs-sjukhus/jobba-hos-oss/utbildningstjanster/>

Stockholms handelskammare (2017) *Rapport 2017:8.* <https://www.chamber.se/rapporter/utveckla-svensk-utbildningsexport.htm>

SOU 2018:3. *En strategisk agenda för internationalisering.*
<https://www.regeringen.se/490aa7/contentassets/2522e5c3f8424df4aec78d2e48507e4f/en-strategisk-agenda-for-internationalisering.pdf>

SOU 1953:16. *Juridisk och samhällsvetenskaplig utbildning.* <https://lagen.nu/sou/1953:16>

SOU 2015:70. *Högre utbildning under tjugo år.*
https://www.regeringen.se/contentassets/18f07e4081134302a3c546341337cdff/hogre-utbildning-under-tjugo-ar-sou_2015_70.pdf

SOU 2987:50. *Betänkandet avgivet av utredningar om högskolan journalistutbildning.* https://data.kb.se/datasets/2015/02/sou/1987/1987_50%28librisid_16479461%29.pdf

SOU 2018:29. *Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande.*
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2018/04/sou-201829/>

SOU 2014:19. *Yrkeskvalifikationsdirektivet – ett samlat genomförande.*
<https://www.regeringen.se/contentassets/d64cfdc0456648b5821593ba6df947d0/yrkeskvalifikationsdirektivet---ett-samlat-genomforande-sou-201419>

Sveriges redovisningskonsulters förbund (2021) *Auktorisation.* <https://www.srfkonsult.se/bli-auktoriserad/redovisning/varfor-vara-auktoriserad/>

QAA (2020) *UK Quality code for higher education.* <https://www.qaa.ac.uk/quality-code>

UKÄ (2020a). *Så använder studenterna högskolan, Rapport nummer 2020:21, UKÄ, Stockholm*

UKÄ (2020b). *UKÄ årsrapport 2020.*

UKÄ (2020c). *Kartläggning av lärosätenas uppdragsutbildningar, Rapport 2020:12.*

UKÄ (2019). *Svensk högre utbildning i internationell belysning – en studie baserad på internationell statistik, Rapport 2019:5, UKÄ, Stockholm.*

UKÄ (2017). *Distansutbildning i svensk högskola, UKÄ rapport 2017:18.*

UKÄ (2016). *Uppdragsutbildning vid universitet och högskolor – Redovisning av ett regeringsuppdrag, Rapport 2016:8.*

Saco, Sveriges akademikers centralorganisation, är den samlande organisationen för Sveriges akademiker. Vi är en partipolitiskt obunden facklig centralorganisation. Sacos 21 självständiga örbund företräder yrkes- och examensgrupper från hela arbetsmarknaden, inklusive egenföretagare. Något som förenar våra medlemsförbund är akademisk utbildning, kunskap, kompetens och yrkesstolthet. Totalt är över 700 000 akademiker medlemmar.

Som företrädare för Sveriges akademiker är det självklart för Saco att ständigt påverka kunskapsnivån i Sverige. Utbildning och forskning som ger kunskap är en investering för såväl samhället som individen och är en av de viktigaste faktorerna för tillväxt och utveckling av ett samhälle.

